

2025-2030

ALLES VLOEIT

REGIONALE INSPIRATIENOTA
RIVIERENLAND

Inhoud

Editoriaal	4
Doelstelling.....	5
Proces	5
Leeswijzer	6
Disclaimer	6
Aanbevelingen	7
1. Werk samen op basis van kerntaken	7
Context en uitdagingen	7
Doorbraakprojecten	7
2. Optimaliseer financiën via regionale afstemming	9
Context en uitdagingen	9
Doorbraakprojecten	10
3. Pool het talent in de regio	12
Context en uitdagingen	12
Doorbraakprojecten	13
4. Zet in op technologie en data	14
Context en uitdagingen	14
Doorbraakprojecten	15
5. Verhoog de belevingswaarde in de regio	17
Context en uitdagingen	17
Doorbraakprojecten	18
6. Baseer ruimtelijke realisaties op een regionale visie	20
Context en uitdagingen	20
Doorbraakprojecten	21
9. Maak van Rivierenland een bereikbare regio.....	25
Context en uitdagingen	25
Doorbraakprojecten	27
7. Maak van Rivierenland een energiezuinige regio	29
Context en uitdagingen	29
Doorbraakprojecten	29
8. Maak van Rivierenland een klimaatrobuuste regio	31
Context en uitdagingen	31
Doorbraakprojecten	32
10. Streef naar geïntegreerd sociaal beleid	34

Context en uitdagingen	34
Doorbraakprojecten	35
11. Maak van Rivierenland een inclusieve regio.....	36
Context en uitdagingen	36
Doorbraakprojecten	38
12. Maak van Rivierenland een kind- en jeugd vriendelijke regio.....	41
Context en uitdagingen	41
Doorbraakprojecten	42
Co-auteurs	44

Bijlage 1 - Matrix: aanbevelingen en thema's

Bijlage 2 - Matrix: aanbevelingen en SDG's

Editoriaal

De regio als inzet!

In Vlaanderen woedt vandaag, meer dan ooit, een bestuurlijk debat over de referentieregio's. Er zijn de argumenten om sterker in regio's te denken en te handelen maar ook wel wat kritieken. Het gaat voor sommigen teveel over structuren en afbakeningen en te weinig over de inhoud. Welke maatschappelijke vraagstukken kunnen op die regioschaal een (deel van) antwoord krijgen? Een andere kritiek is dat de regio teveel politiek en te weinig ambtelijk benaderd wordt. Burgemeesters zitten "aan het stuur" van de regio, maar hoe komen we dan tot een sterke regionale beleidscyclus, waarin zowel politiek als administratie hun rol spelen? Een goed samenspel tussen beiden, met dus ook de nodige input vanuit gemeentelijke diensten, is hiervoor alvast een cruciale succesfactor.

Prof. Dr. Joris Voets - Vakgroep Bestuurskunde & Publiek Management Universiteit Gent

De regio aan zet!

De Strategio-oefening van de verzamelde gemeentelijke administraties in de regio 'Rivierenland' biedt alvast inspiratie om antwoorden te geven op deze kritieken, zowel naar *inhoud* als naar *proces*.

Wat de *inhoud* betreft, geeft de inspiratienota 'alles vloeit' immers een nieuwe inhoudelijke impuls aan een regionale werkagenda voor de komende legislatu(u)r(en). Ze biedt een brede waaier aan ambities en ideeën vanuit verschillende domeinen, waarbij sommige kwesties eerder regionale beleidsvraagstukken zijn (bv. een gezamenlijke ruimtelijke visie ontwikkelen) terwijl andere projecten eerder individuele gemeentelijke capaciteit kunnen helpen versterken (bv. op vlak van personeelsbeleid). De ideeën en voorstellen in de nota verschillen in hun abstractieniveau: van zeer concrete projecten (bv. benchmarking omtrent financiën) tot ruimere ambities (bv. geïntegreerd regionaal sociaal beleid) die ongetwijfeld nog heel wat debat met zich mee zullen brengen vooraleer ze eventueel in zeer concrete afspraken en regionale projecten uitmonden. Maar er is veel inhoud beschikbaar om hiermee aan de slag te gaan.

Die inhoudelijke variatie is, voor alle duidelijkheid, prima: het toont de diversiteit in de dagelijkse gemeentelijke praktijk die hiermee een nieuwe regionale impuls krijgt. Een belangrijk aandachtspunt voor het vervolg: welke capaciteit (o.a. in mensen en geld) kan/wil/mag elke actor (dus ook gemeente!) vrijmaken om deze aanbevelingen verder uit te werken? Wie neemt verder het eigenaarschap op van welke aanbevelingen en projecten? Uiteraard kijkt men naar de politiek verantwoordelijken om hierin leiderschap te tonen.

Het *proces* is natuurlijk ook belangrijk. Onder supervisie van de algemeen directeurs en met de ondersteuning van IGEMO gingen meer dan 200 ambtenaren uit alle gemeenten de uitdaging aan om te komen tot een regionale vertaling van lokale analyses. Startend vanuit hoe administraties kijken naar trends en uitdagingen werd doorgewerkt naar een gedeelde analyse, en finaal een aantal gezamenlijke aanbevelingen aan de beleidsmakers. Dit is op zich weliswaar een gekend proces, maar het vergt altijd wel de juiste vertaling naar de specifieke regiocontext. Dat dat proces voor velen ook één grote kennismakingsronde met de collega's uit andere gemeenten bleek, was daarbij mooi meegenomen.

Nu is het tijd voor het politieke besluitvormingsproces om zo in de regionale beleidscyclus een sterke en gedragen regionale beleidsagenda te vormen die vervolgens door de regio zelf en samen met andere overheden en het ruimere maatschappelijke veld aangepakt wordt.

Deze nota biedt alvast een mooi en inspirerend startpunt, maar nu is de politiek weer aan zet... Benieuwd naar het vervolg!

Doelstelling

Deze nota beoogt een breed gedragen bijdrage te zijn aan politieke afwegingen voor regionaal gedeelde uitdagingen in de volgende legislatuur (2025-2030) en verder. Het proces is geen burgerbevraging maar een verenigde oefening van talloze beleidsmedewerkers van de lokale besturen in de regio. Deze nota versterkt de wisselwerking tussen wat er leeft bij experts in de organisaties.

Op vraag van Exellokring Rivierenland is voor het eerst werk gemaakt van een gedeelde omgevingsanalyse op regionale schaal. In de vorm van aanbevelingen beschikken politici aldus over regionaal afgestemde informatie voor het afbakenen en prioriteren van mogelijkheden voor meer regionale samenwerking.

Regionale samenwerking vertrekt van een lange termijnvisie, maar hoeft niet noodzakelijk enkel vorm krijgen in revolutionaire doorbraken. Vele kleinere realisaties dragen stap voor stap bij aan een gezonde en leefbare regio voor deze en volgende generaties.

Het verbinden van de eigenheid van elke gemeente versterkt de herkenbaarheid van de regio als geheel. Verscheidenheid staat eenheid niet in de weg: lokale belangen gedijen in een gezond regionaal weefsel. Het kompas moet wel afgestemd zijn zodat stakeholders weten waar ze aan toe zijn.

De intentie tot samenwerking wordt sterk aanbevolen maar ze mag of kan niet worden verplicht. Het behoort tot de autonomie van gemeenten om zich hierin te positioneren. In het maximaal streven naar **samenwerking met 12** zijn open partnerships een goede werkwijze, mits er een compensatie wordt geboden voor investeringen en inspanningen die anderen hebben geleverd.

Proces

Met Exello Rivierenland, de vergadering voor algemene directeurs in de regio, werd een procesmatige werkwijze afgesproken. Het lerend netwerk dat zich daarbij vormt, versterkt de wisselwerking tussen beleidsmedewerkers en zorgt voor een solide en breed draagvlak.

In de eerste helft van 2023 brachten de organisaties lokale en regionale uitdagingen voor onderstaande 10 clusters van samenhangende thema's in kaart:

1. Vrije Tijd
2. Mobiliteit
3. Onderwijs en Kinderopvang
4. Sociaal Beleid
5. Duurzaamheid
6. Omgeving
7. Smart Region
8. Economie
9. Bestuurlijk Beleid
10. Financieel beleid

Na eerst digitaal hun inzichten te hebben gedeeld gingen vertegenwoordigers van de 12 steden en gemeenten en hun streekintercommunale IGEMO in dialoog op een ambtelijke Staten-Regionaal die 'STRATEGIO' werd gedoopt. Daar werd in 8 sessies de basis gelegd voor het benoemen van regionale uitdagingen en ambities. Sessies 9 en 10 volgden op 31 mei 2023 respectievelijk 5 juli 2023.

Leeswijzer

Deze regionale inspiratienota bevat 12 aanbevelingen over 12 afgebakende thema's. Die aanbevelingen vloeien voort uit een helder omschreven context met duidelijke uitdagingen. De formulering van mogelijke doorbraakprojecten maakt de aanbevelingen verder concreet.

Weinig van de geïdentificeerde uitdagingen staan op zichzelf. Ze zijn vaak thematisch onderling verbonden en werden dan ook regiobreed en vanuit verschillende expertises aangedragen. De matrix aanbevelingen en thema's in bijlage 1 illustreert die verbondenheid in één oogopslag. Hierbij mag ook de interbestuurlijke dimensie niet aan de aandacht ontsnappen: niet elke uitdaging kan op zichzelf opgelost worden. Het inzicht wint wel aan belang dat gemeentes als regisseur het best geplaatst zijn om alle stakeholders die deel van de oplossing willen of moeten zijn, te doen samenwerken. De lokale besturen zijn de motor.

Aanbevelingen zijn op te vatten als concrete beleidsopties om samenwerking op te zetten rond regionale doorbraken die voortvloeien uit de contextanalyse. De regionale dimensie is niet in tegenspraak met lokale noden. Integendeel, goede samenwerking beoogt lokale beeldvorming efficiënter en in principe dus sneller te maken.

De SDG's zijn wereldwijde streefdoelen voor 2030 opgesteld door de Verenigde Naties. Uitgangspunt is dat het vrijwaren van het planetair ecosysteem de bepalende randvoorwaarde is voor het behalen van alle andere doelstellingen zoals de strijd tegen armoede en ongelijkheid, gezondheid, vrede, verantwoorde consumptie. Een link met de neergeschreven uitdagingen is dan ook niet vergezocht. De matrix aanbevelingen en SDG's in bijlage 2 illustreert hoe de verschillende uitdagingen linken aan de SDG's.

Disclaimer

Deze inspiratienota kwam tot stand door de samenwerking van een grote groep ambtenaren vanuit alle lokale besturen van de regio Rivierenland. Hun namen worden achteraan het document weergegeven. Zij kunnen op geen enkele manier aansprakelijk worden gesteld voor verkeerd gebruik van de informatie uit dit document.

Deze inspiratienota werd mede mogelijk gemaakt door:

**Interreg
Europe**

Co-funded by
the European Union

NEAR

Aanbevelingen

1. Werk samen op basis van kerntaken

Context en uitdagingen

De **bestuurs- en beleidskracht** van de lokale besturen wordt uitgedaagd door toenemende complexiteit, nieuwe en bredere bevoegdheden en taken, al dan niet met extra middelen. Bevoegdheden die door de hogere overheden niet of moeilijk ingevuld kunnen worden, worden gedeeltelijk of volledig doorgeschoven naar de lokale besturen (vaccinatie, Oekraïne crisis, arbeidsmarktbeleid, kinderopvang, bestuurlijke handhaving in tal van domeinen, ...).

Deze vaak uitgebreide en nieuwe takenpakketten zetten de toegang tot reguliere openbare dienstverlening onder druk. Dit wordt door elk bestuur in Rivierenland ervaren maar tegelijkertijd versterkt het nog de ongelijkheid tussen gemeenten die vanzelfsprekend niet over dezelfde middelen beschikken.

In dit licht zijn beleidsverantwoordelijken van mening dat de vraag over de **kerntaken** aan de orde is in de komende bestuursperiode. Wat zijn de prioriteiten en welke middelen zijn minimaal nodig om die naar behoren uit te voeren? Zonder keuzes is er geen strategie. Zonder voldoende middelen kan niet alles uitgevoerd worden.

Regionale samenwerking is een krachtige werkwijze om beleid en actie te coördineren en capaciteitswinst tussen lokale besturen en andere belanghebbenden te faciliteren. Mits openheid en bereidheid tot samenwerking kan er sneller en effectiever een antwoord gevonden op deze snel evoluerende bestuurlijke, beleidsmatige en financiële uitdagingen.

Doorbraakprojecten

Om de toenemende druk op elk individueel bestuur beheersbaar te houden is een **kerntakendebat** aan de orde. Hoe kijken de besturen van de regio Rivierenland naar het opnemen van taken waarvan de verantwoordelijkheden tot op heden tot de provinciale, Vlaamse of federale bevoegdheden behoren? Hoeveel ruimte hebben zij om (overgedragen) bevoegdheden effectief en naar behoren te kunnen uitvoeren? Het is aangewezen zich wat dit betreft als regio samen ten aanzien van het Vlaamse en federale niveau te positioneren.

Concrete **regionale oplossingen** ontstaan uit het antwoord op de vragen "Voor welke bovenlokale uitdagingen biedt regionale samenwerking een meerwaarde, hoe moet de besluitvorming worden georganiseerd en hoe kan uitvoering worden gegeven aan die besluitvorming?".

Een aantal principes zijn hiervoor richtinggevend:

Voortbouwend: het bestaande bestuurlijk model voor de regio wordt verdiept en verbreed en we maken maximaal gebruik van de reeds beschikbare expertise in de lokale besturen, de streekontwikkelingsintercommunale en andere bovenlokale samenwerkingsverbanden.

Gedefinieerd: expliciete lange termijn doelstellingen voor deze maatschappelijke uitdagingen vormen het uitgangspunt van samenwerking, waarbij doelbewust de realisatiekracht wordt afgewogen.

Becijferd: de beschikbaarheid van en toegang tot financiering van deze oplossingen moet ambitieus maar realistisch worden benaderd. Er wordt gestreefd naar balans tussen de inbreng en de opbrengst van middelen op lange termijn.

Effectief: performante besluitvorming voor goede samenwerking moet zo soepel en snel mogelijk zijn om de druk op de lokale besturen en andere stakeholders daadwerkelijk te verlichten.

Regioversterkend: inzetbaarheid van rijke ervaring en sterke expertise versterkt bestuurskracht en mogelijkheid tot samenwerking van eigen medewerkers en niet consultancybureaus.

Systemisch: een geïntegreerde visie en dienstverlening die symptoombestrijding overstijgt vertrekt zoveel mogelijk vanuit ketendenken

Transparant: de manier van samenwerking om doelstellingen te bepalen en middelen toe te kennen wordt via bestuursakkoorden gelegitimeerd en zoveel mogelijk in regionaal vergelijkbare termen beschreven.

Herkenbaar: we besteden aandacht aan de overkoepelende branding van de regio met behoud van het bestaande lokale merkenbeleid.

2. Optimaliseer financiën via regionale afstemming

Context en uitdagingen

Meer bevoegdheden en taken vragen logischerwijze vaak meer financiële en personele middelen van de lokale besturen. Het opnemen van verantwoordelijkheden die vanuit de hogere overheden doorgeschoven worden, zet de autofinancieringsmarge van lokale overheden onder druk.

Het beheersen van de schuldopbouw via de beleids- en beheerscyclus (BBC) geeft aanleiding tot creatieve oplossingen om de exploitatieontvangsten te doen stijgen, zoals bijvoorbeeld de herziening van kadastrale inkomens.

Hoewel de financiële gezondheid niet noodzakelijk het primaire doel van een gemeente moet zijn, is het wel een noodzakelijke voorwaarde om tot goed bestuur te komen. Hoe verhouden zich de ontvangsten uit belastingen en retributies tegenover de exploitatieontvangsten in andere gemeenten? Hoe wordt in de regio omgegaan met de noodzakelijke uitbreidings- en vervangingsinvesteringen of andere kerncijfers?

Op vlak van financiële middelen staan de besturen voor de volgende uitdagingen:

Stijgende rentelast: de inflatie zal pas in 2025 dalen onder de 2%, wat het doel is van de Europese Centrale Bank. Tot eind 2024 wordt geen verlaging van de lange-termijn-rente verwacht. Hierdoor worden noodzakelijke investeringen mogelijk uitgesteld of niet gedaan.

Uitholling van de middenklasse: de inflatie zorgt voor een tweespalt in de maatschappij, waarbij de middenklasse gestaag verdwijnt. De strijd tegen de stijgende armoede wordt vanuit de centrale overheid ten dele bij de lokale besturen gelegd. De impact daarvan verschilt per gemeente omdat de bevolkingssamenstelling niet identiek is.

Toenemende personeelskosten inclusief pensioenlasten: de stijgende basisbijdragevoet, de 2de pensioenpijler en de responsabiliseringsbijdrage creëren een stijgende kost van de pensioenlasten. Het milderen van de basisbijdragevoet voor de besturen van ex-pool 1 is vanaf 2024 onzeker. De federale korting op de responsabiliseringsbijdrage voor besturen met een 2de pensioenpijler van minstens 3% werd onlangs dankzij bijkomende federale middelen verlengd voor 2023 en 2024.

Ook op de Vlaamse dotaties voor de door hen verschuldigde responsabiliseringsbijdrage staat momenteel een einddatum. Terwijl meerjarenplannen legislatuur overschrijdend moeten opgemaakt worden, gaan de bovenlokale overheden slechts engagementen aan tot het einde van 2024 of 2025. Dit legt druk op de autofinancieringsmarge omdat een steeds groter wordende kloof ontstaat tussen uitgaven en ontvangsten.

Toenemende kosten voor ICT: het risico op hacking van lokale besturen doet de gemeenten en steden nadenken over potentieel permanente gevolgen op de *business continuity-plannen* die ervoor zorgen dat de kritieke diensten blijven werken op een aanvaardbaar niveau. Lokale besturen zullen hoe dan ook meer moeten investeren in cybersecurity, verhoogde standaarden in beveiligingssystemen, al dan niet specifiek voor lokale besturen, drijven de kosten eveneens op. Toenemende digitalisering en nood aan innovatie zorgen voor extra druk. De stijgende tarieven staan vaak niet in verhouding tot de noden en behoeften van de gemeenten.

Personenbelasting: Net zoals bij de vorige personenbelastingverlaging, dreigen de lokale besturen opnieuw inkomsten te verliezen indien de federale hervorming van de personenbelasting realiteit wordt. Die zou immers een verschuiving van de personenbelasting naar de BTW met zich brengen, wat een aanzienlijke **daling van inkomstenbron uit de aanvullende personenbelasting** voor de lokale besturen zou betekenen. Ook de vergrijzing heeft op deze inkomsten een grote impact.

Kadastraal inkomen: het KI is de basis voor de onroerende voorheffing. Het KI van heel wat panden is niet meer aangepast aan de reële situatie en gebaseerd op sterk verouderde gegevens. Dit is niet alleen onrechtvaardig, maar zorgt ook voor gemiste inkomsten via de opcentiemen op de onroerende voorheffing.

Logica van tijdelijke projectoproepen: in de veelheid aan oproepen voor nuttige maar tijdelijke projecten geraken sommige besturen achterop. Deadlines zijn vaak onrealistisch, maar erger is dat er vaak onvoldoende middelen zijn in de beleidscyclus om de nieuw ontwikkelde praktijken na het wegvallen van de projectsubsidies te bestendigen. Niet zelden worden ad-hoc subsidie-oproepen ervaren als verdoken besparingen via het doorschuiven van bevoegdheden.

Hogere operationele kosten door verzelfstandiging: de tendens naar steeds meer zelfstandige statuten zet zich door voor dienstverlening op vlak van o.m. IT, fiscaal advies, personenzorg en onderhoudssector. Zelfstandige verpleegkundigen bepalen zelf de hoogte van hun verloning. Dat maakt de 'war for talent' onbetaalbaar voor lokale besturen (zie ook aanbeveling 3).

Doorbraakprojecten

Maximale samenwerking rond alternatieve inkomsten

Gelet op de krappe budgettaire ruimte is er winst te halen uit een regionale dialoog over de zoektocht naar **alternatieve inkomsten en kostenbesparende maatregelen** om de nodige investeringen te doen.

Het samen nadenken over de financiële gevolgen van beslissingen op korte én op lange termijn dringt zich op. Daarnaast kan ook de schaal van de regio door lokale politici gebruikt worden om **lange termijninvesteringen te verrechtvaardigen** en te communiceren als noodzakelijke investeringen die ook en vooral toekomstige generaties ten goede komen.

1. Het **regionaal poolen van leningen** om betere voorwaarden voor grotere volumes te krijgen. Hogere intresten op leningen zijn in de meeste gevallen immers niet te compenseren door intresten verkregen uit het wegzetten van overschotten in de liquide middelen.
2. Voor zowel grond- als persoonsgebonden opgaven met een regionale dimensie lijkt ook het **poolen van inkomsten** en het nastreven van een billijke spreiding van kosten aan de orde. Uitgangspunt is dat op lange termijn elke gemeente voordeel haalt bij regionale solidariteit.
3. Een herziening van **belastingen en retributies**: welke belastingen en retributies dienen hun doel en welke zijn contraproductief? Enkele voorbeelden: ruimtelijk ongedifferentieerde belastingen op onbebouwde percelen zijn eigenlijk contraproductief vanuit het standpunt van duurzaamheid; De belasting 'inname openbaar domein' houdt mogelijk renovaties en verfraaiingswerken tegen; GAS5 heeft als doel om de verkeersovertredingen te verminderen maar genereert eveneens aanzienlijke inkomsten waarmee nieuw beleid wordt gevoerd omdat het tot de vaste onderdelen in het budget wordt gerekend.
4. Een betere **inning** van belastingen en retributies: kloppen de aangiften en worden de facturen daadwerkelijk betaald? Wordt er voldoende gehandhaafd? Op basis van regionaal afgesproken handhavingsprioriteiten, aangevuld en verfijnd met prioritaire acties per gemeente kan deze slagkracht worden omgezet naar een sterk sturend optreden. Een regionaal kader voor uniforme handhavingstaken is een goede manier om een ad hoc handhavinglogica te overstijgen.
5. Het **kadastraal inkomen** moet herzien worden: via gezamenlijke druk op de bovenlokale overheden kunnen de kadastrale inkomens herschat worden. Ook een regionale inspanning om panden grondig te renoveren of uit te breiden geeft aanleiding tot een herziening van het kadastraal inkomen. Als gevolg hiervan kunnen de daaraan gekoppelde inkomsten stijgen.
6. Belasting op het **gebruik van gemeentedomein**: de gemeente zelf mag geen energieleverancier zijn, maar er wordt wel openbaar domein ingenomen door private spelers

die geen belasting betalen aan de gemeente. (BEO-velden, fiberkabel, windturbines, ...) Onderzoek naar een herziening hiervan binnen de gehele regio kan positieve gevolgen hebben.

7. **Indexering tarieven dienstverlening:** de tarieven voor dienstverlening worden vaak vastgesteld voor 6 jaar. Echter, door o.a. inflatie stijgen de uitgaven van een lokaal bestuur terwijl de inkomsten niet mee volgen. Een indexering kan een oplossing zijn. Ook retributiereglementen – die inkomsten genereren voor specifieke diensten die niet door alle belastingplichtigen worden gedragen - zouden standaard geïndexeerd kunnen worden.
8. **Data** zijn een bron van inkomsten: het regionaal standaardiseren van rapporteringen en kostprijscalculaties is een goede basis voor een nieuw inkomstenbeleid, rekening houdend met hergebruik van overheidsinformatie (het Bestuursdecreet). Het regionaal ter beschikking hebben van specifieke profielen als data-scientists, met kennis van data-wetgeving, het meer benutten van voorhanden zijnde data alsook de toepassing van Artificial Intelligence (AI) en robotica is zeer belangrijk de digitale trein niet te missen.

Maximale samenwerking rond financiële organisatie

Naast financiering zijn er eveneens belangrijke stappen op vlak van organiseren en samenwerking mogelijk:

1. Het regionaal behandelen van ideeën rond **duurzame subsidiëring** en de toegankelijkheid hiervan verbeteren voor elk bestuur, ongeacht de grootte.
  - Subsidiëring beleidsmatig aankaarten en onderhandelen op hoger niveau om oplossingen te zoeken voor de overheersende logica van tijdelijke projectoproepen.
  - Gezamenlijk aanwerven van een subsidiemanager om regionale coördinatie op te nemen en om overheadkosten voor het intekenen op subsidies te beperken.
2. Financiering moet evolueren van een tijdelijke naar een **duurzame vorm van financiering**
  - Deals rond bestuurskracht opzetten om uitdagingen, die gaan over dienstverlening en interne capaciteit, op langere termijn duurzamer te financieren.
  - Overstijgen van projectmatig werken: de werkorganisatie moet worden aangepast om 'tijdelijke' projecten duurzaam te verankeren in de dienstverlening.
  - Het aanbieden van continue, lange termijndienstverlening op basis van regionale overeenkomsten met duidelijke doelen en budgettaire enveloppes als antwoord op projectfinanciering.
3. Zet een **regionaal BTW-kenniscentrum** op. Hier wordt kennis gedeeld rond BTW en kunnen experts de gehele regio ondersteunen, zie ook aanbeveling 3 voor meer context.
4. Maak **regionale belastingreglementen** op, al dan niet gebruikmakend van bestaande sjablonen. Een uniform reglement maakt de kans op bezwaren kleiner en vergemakkelijkt kennisdeling.

3. Pool het talent in de regio

Context en uitdagingen

Het zal niet verbazen dat de hierboven staande aanbevelingen 1 en 2 nauw verbonden zijn met het beschikbare menselijk kapitaal. Dat heeft immers een rechtstreeks gevolg op de capaciteit om ambities in uitvoering te brengen. Deze contextsetting bouwt daarop verder, met een focus op dat menselijk kapitaal.

War for talent: In de economische context is het moeilijk is om vacatures ingevuld te krijgen en gemotiveerde en dynamische personeelskrachten vast te houden. De lokale besturen bieden op sommige vlakken weliswaar aantrekkelijke voorwaarden (telewerken, flexibele uren, vakantiedagen, fietsleasing...), maar dat verlicht de stress van de hoge werkdruk niet. De impact van de toenemende bevoegdheden weegt extra op de schouders van het personeel met soms uitval of uitstroom tot gevolg.

Op andere vlakken moeten lokale besturen de **concurrentie met de arbeidsmarkt** aangaan waar extralegale voordelen als een salariswagen, een uitgebreid cafetariaplan, hoge vergoedingen voor telewerk courant zijn. Besturen kunnen aan eigen personeel evenmin dezelfde voorwaarden bieden als wat doorgaans **goed betaalde externen** vragen voor het tijdelijk inspringen in geval van nood.

Toenemende nood aan specialistische btw-kennis: Omwille van de veelheid en diversiteit aan goederen en diensten die een lokaal bestuur levert, is het managen van btw veel ingewikkelder dan in de private sector. Zowel transacties tussen entiteiten van een bestuur als samenwerkingsverbanden met externe verenigingen en scholen, vergen specifieke kennis. Externe fiscale consultants spelen hierop in met hun prijszetting.

Juridisering van de maatschappij: er is een duidelijke toename van klachten van zowel burgers als bedrijven die ingaan tegen beslissingen van lokale besturen. Vanuit eigenbelang werpt men bezwaren op die ingaan tegen het collectief belang. Juridische procedures en processen worden belangrijker dan inhoud en lokale besturen lopen maanden vertraging op.

Burgers uiten bezwaren tegen gemeentelijke belastingen en proberen hun gelijk te krijgen via de politieke mandatarissen. Ook bedrijven zoeken via de besturen uitwegen om aan belastingen te ontsnappen. Voor de behandeling van deze vragen en bezwaren of het opstellen van **waterdichte (belasting)reglementen** doen besturen beroep op juridische consulting.

De juridisering van de maatschappij vertaalt zich eveneens in een **toename van de (bestuurlijke) handhavingstaken** die aan lokale besturen worden opgedragen. De steeds uitbreidende GAS-handhaving is hiervan slechts één voorbeeld. Ook binnen het omgevingsrecht krijgen gemeenten meer toezichts- en handhavingstaken toevertrouwd (ruimtelijk ordening, milieu, onroerend erfgoed en binnenkort eveneens het toezicht op de handelsvestigingen). Een toenemend handhavingspakket biedt meer bestuurlijke lokale slagkracht, maar gaat gepaard met toenemende kosten en uitdagingen op vlak van beschikbaarheid van de vereiste expertise en knowhow.

Interbestuurlijke verwevenheid: De rol van gemeenten evolueert. Europa, het federale niveau, Vlaanderen, de provincie en de regio verwachten veel van lokale besturen. Er is een stijgende trend van fusies, die ook bovenlokaal worden aangemoedigd. De vraag moet gesteld worden of bepaalde thema's wel op het juiste niveau behandeld worden. Voor welke uitdagingen zijn het lokale niveau en de nabijheid van de regio belangrijk?

De minimale schaalgrootte voor een lokaal bestuur zou 50.000 inwoners zijn. Fusies kunnen leiden tot een daling van de overheadkosten en meer gespecialiseerde inzet van personeel. Fusies dienen wel tijdig, op een professionele manier en met open geest te worden voorbereid. Voldoende aandacht

voor betrokkenheid van bestuur, werknemers en burgers is van belang wil men operationeel, functioneel en financieel vooruitgang boeken.

Anderzijds blijkt dat fusies financieel niet altijd de vooropgestelde schaalvoordelen bieden (behalve als men in het aantal mandaten zou snoeien): de winst van schuldovernames wordt vaak gecompenseerd door een verlaging van belastingschalen. Fusies zijn niet de enige manier om bestuurskracht te verhogen: met duidelijke afspraken biedt een goede, intense regionale samenwerking, waarbij de nabijheid van de gemeente bij de burger behouden blijft, ook goede oplossingen.

Doorbraakprojecten

Met onderstaande aanpak kan de *war for talent* grotendeels worden opgevangen:

1. **Pool het talent en** rekruteer vanuit een **regionale reflex**: het inventariseren en uitwisselen van de beschikbare expertise in combinatie met gezamenlijke aanwervingen kan de oplossing zijn voor moeilijk in te vullen profielen of voor profielen waarvoor een voltijdse tewerkstelling in één lokaal bestuur niet mogelijk is. Het gaat o.m. over generalistische functies: subsidiemanager, medewerker burgerzaken, ... als specialistische functies zoals data-scientists, IT-dienst, cybersecuritymanager, regionale security officer, AI-specialist, btw-expert, jurist btw/bezwaren, informatiebeheerder, DPO, GIS, ...
2. Deel **kennis** tussen de experten in de regio want daar wordt iedereen sterker van. Junior profielen hebben via een regionaal netwerk een steilere leercurve en er is meer continuïteit wanneer er personeel wegvalt. Het organiseren van regelmatige kennisdeling heeft een prijskaartje en vraagt initieel veel tijd maar is een slimme investering op lange termijn. Het overlegmodel dat hiervoor gekozen wordt, is belangrijk en moet professioneel kunnen werken.
3. Streef naar **harmonisatie van de rechtspositieregeling**: maak het werken voor de overheid aantrekkelijker, competitiever en meer afwisselend. Maak van de lokale overheid een aantrekkelijke werkgever. De verdere uitwerking van de regionale aanpak voor de nieuwe RPR-regelgeving en de uitbouw van een regionaal loonhuis biedt hiertoe kansen.
4. Neem initiatief voor intergemeentelijke omgevingshandhaving zoals vb. de IGOHC. Een dergelijk initiatief biedt oplossingen die aan **efficiëntie en slagkracht winnen** als besturen gezamenlijk handhavingsprioriteiten op regionale schaal zouden bepalen. Zo kan meer gericht en systematisch worden tussengekomen en wordt handhaving op basis van ontvangen klacht overstegen. Dergelijk regionaal kader kan per gemeente verder worden aangevuld en/of verfijnd met lokale handhavingsprioriteiten.

4. Zet in op technologie en data

Context en uitdagingen

Het concept van een slimme stad in een slimme regio omvat het gebruik van informatietechnologie, communicatienetwerken en gegevensanalyses om stedelijke en gemeentelijke uitdagingen aan te pakken en de levenskwaliteit van de inwoners te verbeteren. Toepassingen hebben zowel betrekking op persoonsgebonden materie als het verbeteren van toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en recreatie, als grondgebonden materie zoals o.m. energie-efficiëntie, waterbeheer, groenontwikkeling, Internet of Things (IoT), verbeterde verkeersregeling of afvalbeheer.

Hard- en software

Data-uitwisseling binnen een lokaal bestuur vergt een gestructureerde werkwijze en architectuur. Om verdere ambities voor een slimme regio waar te maken, moeten systemen zonder beperkingen kunnen samenwerken met die van andere overheden en van bedrijven. De vandaag gebruikte toepassingen zijn dat niet door een erg grote verscheidenheid. Wegens hun kleine omvang zijn lokale besturen vaak afhankelijk van één en dezelfde dienstverlener en kunnen ze moeilijk of niet overschakelen naar een andere, regionale oplossing.

Cybersecurity

Van zodra digitaal gewerkt wordt, wordt ook cybersecurity belangrijk. Lokale besturen zijn vaak doelwit van cyberaanvallen en moeten hun digitale systemen goed beveiligen. Ze moeten ook hun personeel opleiden om alert te zijn en in het geval van dreiging correct te handelen. Het moet mogelijk zijn om elkaars dienstverlening over te nemen als een lokaal bestuur gehackt zou zijn. Dit heeft opnieuw een uniformiteit in de hard- en software van de lokale besturen in de regio nodig.

Regionaal security operations center

Een lokaal bestuur moet zijn cybersecurity 24/7 kunnen monitoren. Mogelijke bedreigingen moeten geanalyseerd worden en indien nodig moeten de DPO de juiste acties ondernemen. Hiervoor biedt een security operations center (SOC) meerwaarde, waarbij technische en juridische expertise hand in hand gaan. Deze combinatie is schaars en budgettair vaak niet haalbaar voor een lokaal bestuur om zelf voltijdse aan te werven. Ook andere expertise in digitalisering en ICT blijft moeilijk te vinden.

Digitale kloof

46 procent van de Vlamingen heeft momenteel geen of onvoldoende digitale basisvaardigheden. Bij kansengroepen met een inkomen lager dan 1.499 euro loopt dat zelfs op tot 69 procent (2021)¹. Daardoor is de dienstverlening van gemeenten niet voor iedereen toegankelijk. Lokale besturen moeten ervoor zorgen dat de systemen die ze gebruiken voor een zo groot mogelijke groep toegankelijk is. Ze moeten ook voorkomen dat digitale uitsluiting andere vormen van uitsluiting erger maken (bv. goedkoopste ticket voor openbaar vervoer vereist het gebruik van een smartphone en betaalapplicatie).

Veel informatie op verschillende platformen

Zowel voor de burger als voor een lokaal bestuur is het niet altijd evident om met een overheid te communiceren via digitale weg, gezien de hoeveelheid aan platformen. Denk hierbij aan de e-box, Mijn burgerprofiel, Doccle, ... Afhankelijk van de gemeente wordt er op een andere manier met de burger gecommuniceerd. Sommige gemeenten versturen reeds facturen die je kan nakijken op 'mijn

---

¹ Vlaanderen (g.d.). *Digitale vaardigheden bij burgers*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/digitale-economie/digitale-vaardigheden-bij-burgers>

burgerprofiel', anderen doen dat niet. Het is voor de burger ook niet altijd eenduidig via welk kanaal welke informatie wordt aangeleverd.

Ook binnen de administratie van een lokaal bestuur is er duidelijkheid nodig over de te gebruiken bronnen: welke bron gebruik je voor welk type communicatie? Meer standaardisering en procesoptimalisatie door middel van technologie en automatisering zorgt voor efficiëntiewinst en besparingen.

Big data en data sharing

Bij big data worden grote hoeveelheden gestructureerde, semigestructureerde data en ongestructureerde data die vanuit verschillende bronnen afkomstig zijn gecombineerd waaruit nadien conclusies kunnen getrokken worden. Voor (kleine) lokale besturen zijn de voordelen van big data echter soms beperkt omdat deze data beperkt blijven tot de eigen gemeente. Daarbij komt ook nog eens de hoge kostprijs om analyses te doen, alsook het gebrek aan kennis van de verschillende (innoverende) mogelijkheden vergeleken met private aanbieders. Gezien de schaalgrootte van de meeste steden en gemeenten beperkt is, kan men moeilijk bijbenen om voldoende expertise en innovatiekracht binnen de eigen organisatie te ontwikkelen.

Doorbraakprojecten

Een Strategisch Regionaal Digitaal Partnerschap (SRDP) is een eerste stap naar het concretiseren van de Slimme Regio Rivierenland.

Het SRDP is een platform dat samenwerking en afstemming tussen de 12 lokale besturen op digitaal vlak mogelijk maakt. Op basis van een rondvraag wordt in consensus beslist welke strategische uitdagingen prioriteit krijgen met welke experts en welke kennisdelingen relevant zijn. De prioritairere uitdagingen worden verder uitgewerkt in een zogenaamde Regiodeal (cfr. de [Vlaamse City Deals](#)).

Regiodeals: Per regiodeal wordt een werkgroep opgestart met experts uit de lokale gemeenten die aan dit thema willen werken. Er zijn nog andere stakeholders die betrokken moeten worden (andere overheden, leveranciers, ...). Op het SRDP worden status updates gegeven. Lokale besturen kunnen de vooruitgang van elke regiodeal mee volgen en indien nodig, rekening houdende met de beschikbare middelen van het lokale bestuur, op een later moment de resultaten ook gaan toepassen in hun eigen lokaal bestuur. Pioniergemeenten inspireren de overgang van alle lokale besturen en ondersteunen elkaar.

Gedurende het proces voor de opmaak van deze regionale inspiratienota werden reeds enkele mogelijke thema's voor het SRDP geïdentificeerd:

1. **Regionale opdracht:** belang van handelen als 1 regio door bijvoorbeeld als regio in subsidieprojecten te stappen, meer als regio optreden als partner in projecten en door samen aan te besteden.
2. **Regiodeal back-up planning:** Een eerste stap richting het uniformiseren van de infrastructuur in de regio. Dit vraagt een inventarisatie van elkaars systemen, en de uitwerking van afspraken om doelmatig te kunnen optreden in geval van calamiteiten. Per gemeente worden de producten en leveranciers geïnventariseerd. De werkgroep bekijkt voor welke zaken men ook naar andere besturen kan gaan. Wie kan vandaag al de back-up zijn voor een ander lokaal bestuur? En hoe breiden we dat naar de toekomst uit? Finaal moet er een ICT-continuïteitsplan zijn voor de regio. Een uniformere infrastructuur en omgeving over de lokale besturen heen zou een meerwaarde betekenen bij preventie van een computer security incident en bij de recovery. Het samen uitbouwen van digitale infrastructuur kan gerealiseerd worden door samen aan te besteden. Zo is er meer gewicht in de schaal in de onderhandelingen met leveranciers en leveranciersafhankelijkheid (vendor lock-in).

3. **Regiodeal bovenlokaal personeel:** De uitwisseling van personeel over de regio heen. Gezien de war for talent op ICT-gebied kan een oplossing zijn om personeel te bundelen op een hoger, regionaal, niveau. Voor de hand liggend zijn de volgende functies: DPO, GIS, Cybersecurity expert, medewerkers in een security operations center (SOC) .... Bij een bovenlokaal initiatief is het voordeel dat het incident response team de werking van een lokaal bestuur kent en de afhandeling van een incident vlotter kan verlopen (zie ook aanbevelingen 2 en 3).
4. Zorg voor **standaardisatie en procesoptimalisatie** op niveau van de regio. Dit maakt de weg vrij voor **regionale operationele technologie-toepassingen**, die zorgen voor efficiëntie en kostenbesparingen.
5. Start met **benchmarking en kennisuitwisseling van huidige processen**. Benchmarking moet mogelijk zijn tot op grootboek-niveau. Interne benchmarking zou op regio-niveau moeten kunnen, maar onze kracht wordt groter als we ook kunnen poolen met andere referenties.
6. Onderzoek en gebruik **AI** en **digitale automatisering** binnen financiële en andere processen om de werking efficiënter te maken.

5. Verhoog de belevingswaarde in de regio

Context en uitdagingen

Rivierenland bevindt zich in het hart van de Vlaamse Ruit. Hier wordt gewoon, gewerkt en geleefd. Maar is er ook voldoende plaats voor beleving? Er is heel wat potentieel als we samen werk maken van enkele uitdagingen in verschillende domeinen.

Erfgoed

Verdwijnen van dorpelijkheid: dit begrip verwijst naar kenmerken, tradities, normen, waarden en cultuur die een bepaald dorp onderscheiden van andere plaatsen. In de ruimtelijk snel evoluerende maatschappij verdwijnt onroerend erfgoed in een snel tempo: kerken verliezen hun functie, dorpswoningen zijn niet aangepast aan het moderne leven, hoevegebouwen worden afgebroken en de gronden verkaveld, kastelen en herenhuizen zijn vaak weinig compatibel met huidige woonvormen, ... Sterker zelfs, niet enkel het bouwkundig en landschappelijk patrimonium is bedreigd door de voortschrijdende lintbebouwing en opdeling van percelen, ook waardevolle cultuurgoederen, lokale ambachten en erfgoedcollecties gaan verloren.

Het behouden van dorpelijke identiteit vergt aandacht voor lokaal erfgoed en erfgoedwaarden. Gemeenschappen verbinden zich met het bouwkundig en landschappelijk erfgoed. Het geeft eigenheid, herkenning, toont historische wortels en biedt visuele kwaliteit aan de omgeving. Hetzelfde geldt voor **cultureel erfgoed**, en in het bijzonder voor immaterieel erfgoed. Het samen-beleven daarvan zorgt voor een gemeenschapsgevoel en erfgoedpraktijken levendig voor de volgende generaties.

Economie

De kern is de ideale plek om handels- woon- en zelfs bepaalde nijverheidsfuncties te verweven en zo de levendigheid, veerkracht en ruimtelijke kwaliteit van een gemeente of stad te versterken (zie inspiratienota 'ruimte').

Aantrekkelijke en *levendige handelskernen* brengen leven in de stad of gemeente. Verschillende factoren zetten die aantrekkingskracht van de kernen onder druk. Traditionele functies verdwijnen uit de kernen door een veranderend consumentengedrag, verouderde of ongeschikte panden in de historische kernen of het verplaatsingsgedrag dat sterk afhankelijk is van de wagen.

Kernen staan voor de uitdaging om zichzelf heruit te vinden. Willen ze daarin slagen, dan moeten ze een waardevolle aanvulling vormen op de dominante winkeloptyes als e-commerce, baanwinkels en winkelcentra. Veranderingen in recreatie- en vrijetijdsbesteding, zoals de opkomst van thuisentertainment, beïnvloeden de vraag naar bioscopen, theaters en andere culturele voorzieningen. In leegstaande panden ontstaat een economie die de beeldkwaliteit van de kernen bedreigt.

Leegstand

Leegstand en verloedering verminderen de aantrekkelijkheid van het gebied als woon- en werkplek waardoor de leegstand verder schrijdt en problemen verergeren. Deze spiraal is moeilijk te doorbreken zonder gerichte, activerende interventies. Het afbakenen van een kernwinkelgebied kan zonder problemen. Het bepalen van een winkelarme of handelsvrije zone kan vermijden dat er kleine handelszaken verspreid over het grondgebied van een gemeente of stad uit de grond schieten. Deze zone helpt om de leegstand in het kernwinkelgebied te bestrijden. Handelspanden in woongebied worden zo naar de kern verplaatst.

Mobiliteit

Beperken van de auto-vrijheid wordt door handelaars ten onrechte weleens beschouwd als spreekwoordelijke 'moord op een dorpskern'. Het tegendeel blijkt waar te zijn. *Autoluwe zones vergroten de belevingswaarde in de dorpskern* omdat mensen er langer in vertoeven en makkelijker verleid worden door het aanbod van winkels en horeca. Daar heeft de lokale economie baat bij.

Stedelijke scenario's, zoals de combinatie van randparking met 'last-mile'-oplossingen als shuttlebussen, blijken op schaal van een gemeente moeilijker te implementeren waardoor een mate van autobereikbaarheid vaak nog verdedigd wordt, al dan niet uit vrees dat handelszaken wegtrekken naar naburige gemeenten.

Vrije Tijd

Het culturele aanbod van (kleinere) gemeenten is vaak aantrekkelijk maar duur. Toch opteren inwoners graag voor een Uit-Pas uit een nabijgelegen regio met een rijker en meer divers aanbod. Door bovenlokaal de krachten te bundelen is het financieel beter haalbaar een concurrentieel programma voor de Uit-pas samen te stellen. Erfgoed, zowel onroerend als cultureel, heeft onbenut potentieel om het vrijetijdsaanbod verder te diversifiëren en te verrijken.

Op vlak van vrijetijdsbeleving hebben jongeren enerzijds nood aan plekken waar ze ongedwongen met hun vrienden kunnen samenkomen. Zonder dat het overlast bij de buurtbewoners met zich meebrengt. Anderzijds zijn jongeren een hele moeilijke doelgroep om te bereiken: ze moeten worden toegeleid om ergens aan deel te nemen.

Doorbraakprojecten

Erfgoed

1. **Ontwikkel een regionale benadering** voor een objectief en gedragen erfgoedbeleid om de wildgroei aan kleine veranderingen met grote impact op de ruimtelijke beeldkwaliteit in te dijken. Het evalueren van erfgoedelementen en erfgoedwaarden vergt tijd en expertise die de ambtenaar ruimtelijke ordening niet heeft.
Ontwikkel tools voor het behoud van lokale erfgoedcollecties, het waarderen van volkse tradities en het overleveren van immaterieel erfgoedpraktijken en **investeer in een regionaal erfgoeddepot** met een voltijds conservator en beheerder. Uitdagingen rond het inventariseren, digitaliseren, conserveren en ontsluiten van collecties (publiekswerking) worden efficiënt bovenlokaal aangepakt. Nodig hiervoor is niet enkel geschikte infrastructuur, maar ook om.

Toerisme

2. **Werk aan een regionale superbeleving met 12 gezichten.** Binnen de regio kan elke gemeente of stad haar eigenheid en lokale troeven uitspelen. Een sterk en herkenbaar regionaal 'merk' versterkt de concurrentiepositie ten opzichte van grotere handelscentra als Antwerpen en Brussel. Als regio kunnen beleidsaanbevelingen naar andere overheden gedaan worden.
3. **Verhoog de belevingswaarde van de kern door experimenten met autovrije centra, randparkings en fietsmogelijkheden.**

Vrije Tijd

4. **Rol de Uit-pas bovenlokaal uit:** Het maximaliseert het aantal Rivierenlanders met toegang tot een aantrekkelijk en betaalbaar vrijetijdsaanbod dicht bij huis, ook voor mensen in kansarmoede. Door bovenlokaal samen te werken verdelen partners, steden en gemeenten werklast en kosten. Ook de kans op het verzilveren van Vlaamse middelen is veel hoger waardoor investeringen van de gemeente zich beter laten terugbetalen: bij een groter bereik, stroomt er potentieel ook een grotere doelgroep met kansentarif toe.

5. **Faciliteer een netwerk van lokale bibliotheken, met een complementaire 'regiobib Rivierenland'** waardoor lokale collecties op elkaar afgestemd worden, nichemarkten verdeeld worden en gebruikers met één overkoepelende lidkaart voordeel bij halen. Zijn lokale bibliotheken specifieke, rustige 'zijnsplekken', dan is de regiobib voor jongeren een plaats voor regionale schaaktoernooien, online games, digitale ontsluiting van het film- en muziekaanbod, ...

6. Baseer ruimtelijke realisaties op een regionale visie

Context en uitdagingen

Het optimaal en doordacht benutten van de beschikbare ruimte is essentieel in de ontwikkeling van een regio in al haar aspecten. De (eindige) ruimte in Rivierenland moet gezien worden als de overkoepelende factor binnen de verdere ontplooiing van de regio. Denk hierbij aan economische ontwikkeling, (nieuwe) mobiliteit, het klimaat en onze omgeving. Logischerwijze betekent dit ook dat er vele uitdagingen zijn in een regio waarbij de uitzonderlijke ligging op de as Brussel-Antwerpen een enorme troef is.

Demografische evolutie: De bevolkingsgroei legt druk op de ruimte in het Rivierenland. Om duurzaam te kunnen voorzien in de diverse behoeften van steeds meer en over het algemeen kleiner wordende huishoudens, zijn kwalitatieve kernverdichting, verweving en aandacht voor maatschappelijke diversiteit en een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving essentieel.

Ruimtevragers: Door de uitzonderlijke ligging van de regio is er een grote vraag naar zowel de open als de bebouwde ruimte. Het is een uitdaging om al deze ruimtevragers een plek te geven in het landschap, waar ook zachte ruimtelijke functies zoals landbouw en natuur hun plaats hebben.

Het is van belang de juiste functie naar de juiste plaats te sturen. Vandaag heerst een locatiedynamiek gebaseerd op vraag en aanbod; zo eindigen handelsfuncties vaak in het buitengebied als baanwinkels met een leegloop van kernen en degradatie van de open ruimte tot gevolg.

Daarnaast moeten er ook voldoende kansen gegenereerd worden, bv. door ruimte te bieden aan groeiende ondernemingen op goed gelegen plaatsen. Een combinatie van ruimtelijke instrumenten met een grensoverschrijdende aanpak moet worden toegepast om dit te bewerkstelligen.

(Micro)klimaat: De effecten van de klimaatverandering nemen snel toe. Ook onze regio kent meer en meer extreme weersomstandigheden. Periodes met overvloedige regenval zullen afwisselen met periodes van extreme droogte en hitte. Onze bebouwde omgeving is door gebrek aan groen en een hoge verhardingsgraad echter niet aangepast aan een extremer klimaat, waardoor de impact op onze bevolking groot is.

Enkel groenblauwe infrastructuur kan ons effectief beschermen tegen toenemende hitte, droogte en hevige neerslag in bebouwde gebieden en in de open ruimte. Het versterken van valleien, het verbeteren van de waterkwaliteit en -kwantiteit, bv. door verschillende technieken waaronder infiltratie, buffering en het gebruik van gerecupereerd grijswater zijn in het belang van alle inwoners. Het publieke domein groenblauw inrichten met aandacht voor toegankelijkheid en natuur- en landschapsbeleving creëert grote meerwaarde voor jong en oud.

Mobiliteit: ruimte en mobiliteit hangen sterk samen; de publieke ruimte in onze steden en gemeenten is vaak nog ingericht voor de optimale bereikbaarheid met de auto. Dat blijkt vaak averechts te werken. Bewoners kiezen te vaak voor de auto, omdat ze zich niet comfortabel of veilig genoeg voelen om te fietsen of zelfs te voet te winkelen. De inname van ruimte door grote aantallen geparkeerde voertuigen wordt steeds vaker als onwenselijk en inefficiënt ervaren omdat we deze ruimte nodig hebben om in te zetten voor klimaatadaptatie of het comfortabel maken van andere vervoersmodi.

In de regio vinden we reeds goede projecten om de openbare ruimte autolouwer, leefbaarder en levendiger te maken. Regionaal bekeken moet het principe gehanteerd worden dat zoeken naar verkeersleefbaarheid niet mag leiden tot afwenteling op andere gemeenten. Ook op het vlak van parkeren wordt in de regio beleid uitgetekend en geëxperimenteerd met autodelen om de parkeerdruk regionaal te verlichten.

Naast inrichtingsprincipes is er ook het aspect nabijheid; concepten als sterke kernen, de “15-minutenstad”, “urban village” of “microcentraliteit” spelen hierop in. Het idee daarbij is dat verschillende diensten gegroepeerd worden in kernen, zodat de verplaatsingsbehoefte wordt beperkt en de leefkwaliteit verbeterd. Voor steden zijn dit beproefde concepten; voor voorstedelijke en landelijke gebieden is het kijken in hoeverre we oplossingen uit de steden kunnen kopiëren of aangepaste oplossingen kunnen toepassen.

Delen van infrastructuur: gemeenten beschikken over een verscheidenheid aan infrastructuur voor gemeenschapsfuncties en vrijetijdsbeleving (sporthallen, toneelzalen, speeltuinen, ...), maar niet elke gemeente kan in alles voorzien omdat dergelijke infrastructuur vaak duur is in onderhoud en exploitatie, en de bestaande infrastructuur snel verouderd en toe is aan renovatie. Daarnaast leert de praktijk dat er aan specifieke infrastructuur (zoals bv. zwemwater, repetitieruimtes, ...) bij verschillende lokale besturen een tekort is, terwijl andere infrastructuur op bepaalde tijdstippen on(der)benut wordt zoals voetbalvelden of jeugdlokalen. Ook wordt soms gelijkaardige infrastructuur in aangrenzende gemeenten ingericht of opgericht waardoor een lokaal overaanbod dreigt.

Voor een rijk sport- en culturaanbod binnen het bereik van elke Rivierenlander kan regionale afstemming en complementaire invulling van infrastructuur en aanbod kostenefficiëntie brengen. Het samenwerken aan goede praktijken rond ombouwen van bestaande sites (retrofitting) en herbestemming van leegstand en verouderd erfgoedpatrimonium tot sport- en cultuurinfrastructuur behoort elders in Vlaanderen steeds vaker tot de regionale beleidskeuzes van lokale besturen.

Spanningsvelden in de praktijk: het collectieve en algemene belang lijkt steeds minder waarde te hebben in de ogen van de burger zolang zijn/haar belangen gevrijwaard worden. Zo worden er bijvoorbeeld steeds meer bezwaarschriften ingediend tegen ruimtelijke projecten.

Daarnaast zorgen voortdurende veranderingen in regelgeving en procedures ervoor dat experts zich moeten bijscholen. De druk op omgevingsdiensten stijgt, waardoor vaak tijd ontbreekt om visies uit te werken die essentieel zijn voor een goed beleid. Eerder haalden we al de doorgedreven juridisering aan (zie aanbeveling 2)

De uitdaging bestaat erin om gedragen oplossingen te formuleren, met voldoende betrokkenheid van burgers en stakeholders om deze spanningsvelden weg te nemen.

Doorbraakprojecten

Het is aan te bevelen om op het vlak van planning steeds een **langetermijnperspectief** en een maximale integratie van doelstellingen op verschillende domeinen voorop te stellen: duurzaamheid, omgeving, mobiliteit, economie, vrije tijd, ... Dat kan ook impliceren dat er over de gemeentegrenzen heen aan planning gedaan wordt. Achtereenvolgend kijken we naar ruimtelijke doorbraakprojecten op vlak van omgeving, economie, mobiliteit, duurzaamheid en vrije tijd.

Omgeving

1. Baseer de ruimtelijk realisaties van morgen op een doordachte en gedeelde regionale visie met een **intergemeentelijk ruimtelijk beleidsplan**. Door expertise van andere of omliggende gemeente samen te leggen ontstaat een krachtige gedeelde visie voor de ruimte en omgeving. Deze visie laat ruimte voor lokale invulling en eigenheid maar moet ten minste aandacht besteden aan levendige kernen, het behoud van de beeldkwaliteit van plaatsen, het vrijwaren van onroerend erfgoed, het creëren van aaneengesloten open ruimtes en groenblauwe dooradering, het bevorderen van veilige en duurzame mobiliteit, het stimuleren van de lokale economie, betaalbaar wonen en het bevorderen van zuinig ruimtegebruik.
2. Werk een **regionale toolbox** voor de implementatie van deze ruimtelijke visie uit. Er moet een kader komen voor regulier beleid. Het intergemeentelijk ruimtelijk beleidsplan vormt een

leidraad voor het opmaken van tools (zowel juridisch bindende als richtinggevende instrumenten) voor het reguliere beleid.

3. **Implementeer strategische projecten:** zorg ervoor dat de visie ook de uitrol van strategische projecten omvat. Deze projecten kunnen dienen als concrete voorbeelden van hoe de visie in de praktijk kan worden gebracht. Moedig experimenten aan om innovatieve oplossingen te vinden voor ruimtelijke vraagstukken zonder dat er precedentswaarde ontstaat. Aanknopingspunten hiervoor kunnen o.m. gevonden worden in bestaande of in ontwikkeling zijnde gebiedsvisies zoals “Versterken van het open ruimte netwerk in het Mechels Rivierenland” van het Regionaal Landschap Rivierenland.

Economie

1. **Maak een locatievisie op.** Een regionaal locatiebeleid voor de bepaling, ontwikkeling en het beheer van bedrijfsinplanting in de regio laat ruimte voor lokale invulling op basis van de specifieke behoeften en kenmerken, maar het helpt om: Het risico op het doorschuiven van lasten naar andere gemeenten te reduceren; Al dan niet tijdelijke capaciteitsproblemen van gemeenten helpen op te vangen; Makkelijker af te stemmen met netwerken als VOKA of Unizo in functie van doordachte en geschikte ontwikkeling van kmo-zones; Het maken van gewenste keuzes bij ontwikkeling van industriële zones.

Die afspraken en doorvertaling van visie rond locatiebeheer maken vervolgens een aanpak rond o.m. mobiliteit en leegstand mogelijk.

Belevingswaarde kan een kern onderscheiden van de andere winkelopties. Kernen met een hoge belevingswaarde trekken ondernemingen en bezoekers aan. Klanten komen er niet voor één aankoop, maar beleven méér. In een levendige kern vind je een functionele mix met een grote variatie aan handelszaken. Er zijn rustplekken en is ruimte voor groen en water. Ze is herkenbaar en op verschillende manieren goed bereikbaar. Voldoende voetgangerspassage zorgt ervoor dat etalages beleefd worden en klanten snel de weg naar binnen vinden. Doordat er ook woningen zijn, bruist de buurt ook 's avonds en op zondagen.

Mobiliteit

1. **Maak werk van een gemeenschappelijke basis voor het uitwerken van een parkeerbeleid.** Op langere termijn kan overgegaan worden naar vergelijkbare zoneringen in verschillende gemeenten, zodat de leefbaarheid van het openbaar domein toeneemt. Vertrek van het STOP-principe en laat parkeren niet prevaleren op ruimtelijke kwaliteit.
2. **Zorg voor regionale afstemming bij stedenbouwkundige verordeningen en het instrumentendecreet.** Deze bieden opportuniteiten om mobiliteitsbeleid met een sterke ruimtelijke impact te verankeren in afdwingbare maatregelen (bv. autodelen in vastgoedontwikkelingen, gebiedsgerichte parkeernormen).
3. **Pas parkeerregimes en -normen aan aan de context van de gemeente, van de wijk en van de ontwikkeling waarop ze van toepassing zijn.** Het parkeerbeleid dient in functie te staan van bereikbaarheid, maar moet tegelijk de kwaliteit van de openbare ruimte vrijwaren. Er is ook een link met deelmobiliteit, elektrisch laden, digitale communicatie en handhaving. Het gaat niet alleen over parkeren voor auto's maar ook over stalplaatsen voor fietsen, bakfietsen, steps etc.
4. Kies de locatie van **Hoppinpunten** met het oog op ontwikkelingen op langere termijn. Hoppinpunten hebben een belangrijke rol in het bereikbaar maken van de regio, maar ook in het structureren van de ruimte. Zorg ervoor dat ze met zorg ingericht worden en dat de bevolking betrokken wordt op een manier die het functioneren van de Hoppinpunten bewerkstelligt.

In overeenstemming met de noden en verwachtingen van de lokale besturen, engageert de **vervoerregio** zich middels het [Regionaal Mobiliteitsplan](#) om actie te ondernemen in ruimtelijke vraagstukken rond onder meer:

- Inzetten op compenseren van bijkomende verharding voor harde verkeersinfrastructuur.
- Clusteren van logistieke functies en bedrijvigheid, waar nodig via herlocalisatie.
- Gebiedsgericht Hoppinpunten aangrijpen als stedenbouwkundige opwaardering.

Duurzaamheid

1. **Zorg voor klimaatrobuuste wijken:** De ambitie moet groter zijn dan enkel het patrimonium te verduurzamen. Ook de locatie moet bestand zijn tegen de effecten van klimaatverandering. Het vermijden van bouwen in risicogebieden en het stimuleren van duurzame mobiliteit zijn belangrijke aspecten die moeten in rekening gebracht worden. Zo vermijden we het verder aansnijden van open ruimte.
2. **Opmaak (regionaal bindend) hemelwaterplan:** Het hemelwaterplan biedt een integrale visie over waar en hoe het hemelwater zoveel mogelijk kan infiltreren, waar het kan worden gebufferd en pas als laatste hoe het water vertraagd kan worden afgevoerd. Het plan is geen doel op zich, het is eerder een instrument om een proces op gang te krijgen om tot een integrale watervisie te komen met als doel de negatieve effecten van regenwaterafvoer te verminderen, overstromingen te voorkomen en het grondwater op peil te houden. Aangezien water niet stopt aan de gemeentegrenzen is het een meerwaarde hier te kijken hoe de visies regionaal gebundeld kunnen worden.
3. **Opmaak van een regionaal hitteplan:** Een regionaal hitteplan is een belangrijk instrument om de gevolgen van hittegolven en extreme warmte in onze regio aan te pakken. Er kunnen maatregelen ontwikkeld worden om kwetsbare groepen zoals ouderen, kinderen, daklozen en mensen met gezondheidsproblemen, te beschermen tegen hitte. Dit kan onder meer door het openstellen van koele locaties, het bieden van vervoer naar koele plekken, en het coördineren van huisbezoeken of telefonische controles om het welzijn van kwetsbare individuen te waarborgen.
4. **Opmaak regionale onthardingsstrategie:** Om daadwerkelijk tot een versnelling van ontharding te komen biedt een onthardingsstrategie met aandacht voor de verschillende deelruimten zoals kernen, woonomgeving, wegenis, bedrijventerreinen en publieke functies biedt voor elke specifiek deelttype diverse strategieën. Een onderdeel ervan zijn principes voor regionale compensatie van verharding versus ontharding. Elke bijkomende verharding wordt dan elders gecompenseerd door ontharding om zo de ruimtelijke verhardingsbalans in evenwicht te houden.
5. **De regionale onthardingsmakelaar:** De onthardingsmakelaar brengt het potentieel voor ontharding in kaart. Zij ondersteunt de concrete projecten of volgt die desgewenst op en wisselt best practices uit. Haar beleid moet gericht zijn op het stimuleren van duurzame onthardingsmaatregelen en het creëren van een waterbestendige en groene leefomgeving. Door samen te werken met verschillende belanghebbenden en het bieden van ondersteuning levert de regionale onthardingsmakelaar een significante bijdrage aan het behalen van regionaal vastgelegde onthardingsdoelstellingen.
6. Start een **regionaal klimaatteam** dat lokale besturen adviseert en begeleidt bij het ontwikkelen en implementeren van klimaatbeleid. Voor het identificeren van geschikte maatregelen en het beoordelen van de haalbaarheid van complexe projecten is het uitwisselen van ervaringen en best practices onmisbaar. Het klimaatteam verbindt lokale besturen met relevante stakeholders waaronder energie-experts, kennisinstellingen en andere belanghebbenden. Het oprichten van een klimaatteam helpt om de kennislacunes aan te vullen voor complexe energieprojecten.

7. De schaal van de wijk biedt vaak efficiënte antwoorden op mogelijkheden zoals **lokale energiegemeenschappen**, het warmtevraagstuk en de vraag naar een klimaatvriendelijke inrichting van het openbaar domein of duurzame mobiliteit.

Infrastructuur

1. **Bekijk de vraag en aanbod van infrastructuur regionaal:** maak een allesomvattende analyse van enerzijds de bestaande infrastructuur (sport, cultuur en maakplekken) in de regio.

Onderzoek anderzijds parallel welke doelgroepen welke infrastructuur wensen of nodig hebben, welke randvoorwaarden daarbij in rekening moeten worden genomen (bv. hoe ver zij zich voor bepaalde infrastructuur willen verplaatsen.) Eenzelfde bevraging kan ook uitgevoerd worden bij de beheerders van deze infrastructuur om opportuniteiten en beperkingen in kaart te krijgen.

Via een regionale SWOT-analyse wordt het vervolgens mogelijk om het beschikbare aanbod en de noden op elkaar af te stemmen, en kunnen bovenlokale, complementaire functies en opportuniteiten geïdentificeerd worden ('matchmaking').

2. **Ontwikkel methodieken, werk een regionaal complementair aanbod uit en geef samen proeftuintrajecten vorm.** Die vertalen zich in toolkits, analysemodellen, en draaiboeken die door elk lokaal bestuur kunnen worden aangewend en waarbij lokale besturen van elkaar leren. Zo kan er op basis van de SWOT-analyse onder meer toegewerkt worden naar een soort 'Inter-model' om het potentieel van bestaande infrastructuur in elke gemeente te screenen en te ondernemen acties en complementaire functies in kaart te brengen. Op die manier wordt een haalbaar regionaal scenario uitgewerkt om een quasi volledig en complementair aanbod binnen het bereik van elke inwoner in de regio te realiseren. Elke gemeente krijgt zo de ruimte om te focussen op de realisatie van één specifieke ingreep, maar kan dankzij het regionaal delen van de bevindingen genieten van schaalvoordeel en een snelle kwalitatieve doorstart in de uitrol van andere ingrepen.
3. Stel hiervoor **een overkoepeld regionaal coördinator** aan die dit traject vormgeeft, uitrolt en bovenlokale subsidies werft. Bovendien stuurt deze regionale coördinator verschillende gemeentelijke werkgroepen aan, verzekert hij/zij de continuïteit van de uitwisseling tussen de werkgroepen, de gemeenten en de regionale bevindingen, en stroomlijnt hij/zij de ontwikkeling van draaiboeken en toolkits ter verwezenlijking van een geoptimaliseerd aanbod in de regio.

7. Maak van Rivierenland een bereikbare regio

Context en uitdagingen

Mobiliteitssysteem onder druk

Mobiliteit houdt verband met diversiteit, armoede, toegankelijkheid, duurzaamheid, ruimte, *smart region* en economie. De regio staat de komende jaren voor grote opgaven. Als gevolg van de economische groei neemt ook het aantal verplaatsingen toe, terwijl het huidige mobiliteitssysteem al onder druk staat. Structurele files vormen zich op het hoofd en- primaire wegennet (E19, A12, R6). Op het onderliggend wegennet is er sprake van veel sluipverkeer via gewestwegen en lokale wegen waardoor ook daar filevorming ontstaat. Hierdoor staat de leefbaarheid en leefkwaliteit in kernen zwaar onder druk.

Openbaar vervoer

Door een beperkt aantrekkelijk aanbod van het openbaar vervoersysteem is het onvoldoende in staat een volwaardig alternatief voor de wagen te bieden. Zo kent het voorstedelijk treinaanbod een beperkte amplitude en staat de bus al te vaak mee in de file. Traagheid en onbetrouwbaarheid zijn daarvan het gevolg. Daarnaast laat de toegankelijkheid van stations en haltes te wensen over, wat essentieel is om iedereen in alle diversiteit, toegang te geven tot openbaar vervoer.

Fietsverkeer

Het gebruik van de fiets neemt toe door cafetariaplannen, investeringen in fietsinfrastructuur en de populariteit van e-fietsen. Doch aan het huidige tempo zijn nog steeds decennialange inspanningen noodzakelijk, zijn veel van de fietspaden en fietsenstallingen nog in slechte staat en komt de fiets nog steeds in de verdrukking op wegen waar de ruimte moet gedeeld worden met de auto. Daarnaast is het fietsen langs gewestwegen en in streetcanyons niet aantrekkelijk vanwege geluidshinder en verkeersveiligheid. Tot slot ontbreken hoogwaardige fietsverbindingen op een aantal cruciale plaatsen.

Daarnaast is een wereld te winnen aan verkeersveiligheid; het aantal ongelukken met dodelijke of ernstige letsels is te hoog. Zeker met de toename van het aantal kwetsbare verkeersdeelnemers (fietsers, voetgangers) is het van levensbelang dat verkeersveiligheid verbetert.

Doordat ruimte en mobiliteit niet goed op elkaar zijn afgestemd, zijn heel wat publieksaantrekkende functies niet gelegen in de kern of nabij goed uitgebouwde multimodale knopen. Hierdoor functioneert het mobiliteitssysteem niet efficiënt en is voor veel verplaatsingen de wagen het enige alternatief.

Logistiek

Logistieke uitdagingen, zoals last-mile oplossingen en het beheer van vrachtwagenparkeren, moeten worden aangepakt, en de transitie naar duurzamere vervoerswijzen moet worden versneld. Het goederenvervoer in de regio vindt vooral over de weg plaats en staat eveneens mee in de file. Het spoor- en waterwegennetwerk in de regio biedt kansen voor multimodale overslagterminals.

Hoewel elektrificatie de uitstoot vermindert, brengt het andere problemen met zich mee, zoals de capaciteit van het elektriciteitsnet. De integratie van deelwagens en openbare laadinfrastructuur vereist duidelijke regelgeving en een gecoördineerde regionale aanpak.

Het laadpaalnetwerk moet worden uitgebreid, maar wildgroei moet worden vermeden, en laadpalen moeten strategisch worden geplaatst voor maximale toegankelijkheid. De beschikbare ruimte voor wegen, fietspaden, groen, en nutsvoorzieningen staat onder toenemende druk, wat zorgvuldige planning en coördinatie vereist.

Kortom, de algehele bereikbaarheid van de regio staat onder druk, het openbaar vervoer is een beperkt aantrekkelijk alternatief voor de auto en de afstanden zijn vaak te lang voor de fiets. Tegelijkertijd blijft het riskant voor marktpartijen om te investeren in nieuwe vormen van duurzame mobiliteit buiten stadskernen. Hierdoor blijft men voor veel verplaatsingen op de eigen wagen aangewezen.

Beleidskaders

Hopelijk is het regionaal mobiliteitsplan (RMP) een goede aanzet, visie en beleidsplan om mobiliteitsproblemen regionaal aan te pakken zodat de verkeersleefbaarheid in onze regio verbetert. In dat RMP zijn deze uitdagingen vertaald in 8 onderdelen: gedrag, openbaar vervoer, fiets, Hoppinpunten, ruimte, wegennet en logistiek en tot slot adviezen voor maatregelen op Vlaams niveau.

Voor de uitvoering van het regionaal mobiliteitsplan zijn slechts beperkt middelen vanuit Vlaanderen voorzien (OV, infrastructuurwerken, fietsfonds), andere zaken worden doorgeschoven naar de gemeente, met extra werklust en slechts gedeeltelijke financiering.

Zonder verfijning van het regionaal plan is een uitwerking of een vertaling naar gemeentelijk niveau zeer moeilijk. Moet de opmaak van een gemeentelijk mobiliteitsplan ondersteund worden via bijvoorbeeld een raamakkoord of kaderbestek? Er is hoe dan ook nood aan duidelijkheid (ambtelijk en bestuurlijk) over de verdere invulling van de vervoerregio, nu het regionaal mobiliteitsplan ongeveer klaar is. Hoe kunnen en moeten de verschillende gemeenten zich tot elkaar verhouden, hoe elkaars acties en inspanningen coördineren en grensoverschrijdend kunnen implementeren? Daarnaast is er de vraag naar de toekomst van gemeentelijke mobiliteitsplannen en hoe ze zullen evolueren om regionale mobiliteitsdoelen te ondersteunen.

Ruimte

Projectontwikkeling moet maximaal rekening houden met mobiliteit en de connectiviteit tussen dorpen en centra moet worden verbeterd. Verkeersleefbaarheid, woonkwaliteit en veiligheid voor zwakke weggebruikers zijn belangrijke overwegingen.

Ruimte en mobiliteit hangen sterk samen; de publieke ruimte in onze steden en gemeenten is vaak nog ingericht voor de optimale bereikbaarheid met de auto. Dat blijkt vaak averechts te werken. Bewoners kiezen te vaak voor de auto, omdat ze zich niet comfortabel of veilig genoeg voelen om te fietsen of te voet te gaan. De inname van ruimte door grote aantallen geparkeerde voertuigen wordt steeds vaker als onwenselijk en inefficiënt ervaren omdat we deze ruimte nodig hebben om in te zetten voor klimaatadaptatie of het comfortabel maken van andere vervoersmodi.

In de regio vinden we reeds goede projecten om de openbare ruimte autolouwer, leefbaarder en levendiger te maken. Regionaal bekeken moet het principe gehanteerd worden dat zoeken naar verkeersleefbaarheid niet mag leiden tot afwenteling op andere gemeenten. Ook op het vlak van parkeren wordt in de regio beleid uitgetekend en geëxperimenteerd met autodelen om de parkeerdruk regionaal te verlichten. Het toeristisch potentieel moet beter benut worden, en de groei van verkeer voor vrijetijdsbesteding vereist coördinatie en planning.

Naast inrichtingsprincipes is er ook het aspect nabijheid; concepten als sterke kernen, de “15-minutenstad”, “urban village” of “microcentraliteit” spelen hierop in. Het idee daarbij is dat verschillende diensten gegroepeerd worden in kernen, zodat de verplaatsingsbehoefte wordt beperkt en de leefkwaliteit verbeterd. Voor steden zijn dit beproefde concepten; voor voorstedelijke en landelijke gebieden is het kijken in hoeverre we oplossingen uit de steden kunnen kopiëren of aangepaste oplossingen kunnen toepassen.

Vervoersarmoede

Dé vervoersarmoede bestaat niet. Vervoersarmoede kan gelinkt worden aan diversiteit in ofwel leeftijd, inkomen, opleidingsniveau, werksituatie, woonplaats, gezinssituatie, het bezit van vervoermiddelen zoals auto of fiets of toegang tot het openbaar vervoer. Het is belangrijk om te beseffen dat de vervoersnoden sterk afhankelijk zijn van het individu, daarom is maatwerk vereist.

Er is een noodzaak aan gedeelde kennis, ervaring en data die verduidelijken hoe het beleid de *modal shift* kan realiseren zonder vervoersarmoede te vergroten. Er is bovendien een spanning tussen doelstellingen inzake *modal shift* en de behoeften van een verouderende bevolking die vaak een auto nodig heeft om ergens te kunnen komen. Andere vervoersmiddelen zoals fietsen zijn vaak moeilijk, deelsystemen vergen digitale vaardigheden en bushaltes zijn niet voldoende aangepast om comfortabel in te stappen.

In overeenstemming met de noden en verwachtingen van de lokale besturen, engageren de Vervoerregio's zich middels de Regionale Mobiliteitsplannen om actie te ondernemen in ruimtelijke vraagstukken. In de Vervoerregio Mechelen gaat het onder meer over het compenseren van bijkomende verharding voor verkeersinfrastructuur, het clusteren van logistieke functies en bedrijvigheid, waar nodig via herlocalisatie en het aangrijpen van gebiedsgerichte Hoppinpunten als stedenbouwkundige opwaardering.

Doorbraakprojecten

1. **Geef uitvoering aan de regionale beleidsplannen van de Vervoerregio's en de samenwerking Bereikbare Regio.** Dat van de Vervoerregio Mechelen voorziet o.m. in regionale acties rond gedragsverandering, specifiek voor de doelgroep van mensen in vervoersarmoede. Die acties omvatten o.m. het informeren en begeleiden van mensen in vervoersarmoede, het opzetten van acties om doelgroepen wegwijs te maken in diensten, tarieven en abonnementen, samenwerking bevorderen zodat samen met andere beleidsdomeinen opleidingen en buddy-systemen opgezet worden (bv. digitale mobiliteitsvaardigheden voor openbaar vervoer en deelmobiliteit (o.m. fietsdelen), fietsschool, autorijlessen, testfietsen en proefabonnementen), het opzetten van een mobiliteitscoördinatiecentrum voor de hele vervoerregio en voorzien in mobiliteitscoaches voor de regio, specifiek voor residentiële doelgroepen en het promoten van autodelen van het opzetten van een infomoment, een communicatietraject tot het bouwen aan een community.
2. **Maak werk van een gemeenschappelijke basis voor het uitwerken van een parkeerbeleid** Op langere termijn kan overgegaan worden naar vergelijkbare zoneringen in verschillende gemeenten, zodat de leefbaarheid van het openbaar domein toeneemt. Vertrek van het STOP-principe en laat parkeren niet prevaleren op ruimtelijke kwaliteit.
3. **Zorg voor regionale afstemming bij stedenbouwkundige verordeningen en het instrumentendecreet.** Deze bieden opportuniteiten om mobiliteitsbeleid met een sterke ruimtelijke impact te verankeren in afdwingbare maatregelen (bv. autodelen in vastgoedontwikkelingen, gebiedsgerichte parkeernormen).
4. **Pas parkeerregimes en -normen aan aan de context van de gemeente, van de wijk en van de ontwikkeling waarop ze van toepassing zijn.** Het parkeerbeleid dient in functie te staan van bereikbaarheid, maar moet tegelijk de kwaliteit van de openbare ruimte vrijwaren. Er is ook een link met deelmobiliteit, elektrisch laden, digitale communicatie en handhaving. Het gaat niet alleen over parkeren voor auto's maar ook over stalplaatsen voor fietsen, bakfietsen, steps etc.
5. Kies de locatie van **Hoppinpunten** met het oog op ontwikkelingen op langere termijn. Hoppinpunten hebben een belangrijke rol in het bereikbaar maken van de regio, maar ook in het structureren van de ruimte. Het met zorg inrichten van de Hoppinpunten betekent ook dat de bevolking betrokken wordt op een manier die het functioneren ervan bewerkstelligt.

6. **Overweeg proefopstellingen rond autovrije centra:** Een goede belevingswaarde van de kern vergroot de aantrekkingskracht ervan. Als je meer winkels in het centrum wil, hoe ga je dan om met de mobiliteit en bereikbaarheid? Hoe maak je winkelcentrum autovrij? Wat met kort parkeren, randparkings en fietsmogelijkheden? Behalve verfraaiing en ontharding moeten fundamentele keuzes gemaakt worden rond de **plaats van de auto**.

8. Maak van Rivierenland een energiezuinige regio

Context en uitdagingen

Lokale besturen hebben een sleutelrol in de realisatie van de Europese ambitie om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn. Vele lokale besturen binnen onze regio ondertekenden daartoe het lokaal Energie- en Klimaatpact 2.0. Hoewel de haalbaarheid van deze doelstelling soms in vraag wordt gesteld, is het besef sterk toegenomen dat er naar een hogere versnelling dient geschakeld te worden. Hoe moet zich dit naar concrete acties vertalen en van welke partners kunnen besturen de nodige steun krijgen?

Wonen

Een groot deel van het *woningpatrimonium* is verouderd en niet kwalitatief. Dit strookt niet met de Vlaamse Wooncode die bepaalt dat iedereen recht heeft op menswaardig wonen. Het Vlaams woonbeleidsplan stelt dat tegen 2050 alle woningen van toereikende kwaliteit moeten zijn. De toekomst brengt dus enorme *woonuitdagingen* met zich: naast een gigantische renovatieopdracht van de verouderde woningen is er de bouwshift tegen 2040, demografische wijzigingen zoals de vergrijzing, gezinsverdunding en nieuwe woonbehoeftes... Tegelijkertijd wordt er vanuit het beleidsdomein energie gestreefd naar bijna-energieneutraliteit van alle gebouwen. *Klimaatneutrale gebouwen* vereisen niet enkel een ambitieuze opdrachtgever maar tevens een grondige technische kennis en vooral voldoende financiële ondersteuning.

Erfgoed

Historische (erfgoed)panden renoveren en energieconform maken is nodig maar niet makkelijk. Standaard renovatie- en energetische ingrepen zijn vaak niet gepast voor panden met historische bouwmaterialen. Door de toenemende regelgevingen omtrent energiezuinigheid wordt de uitdaging van verlies aan eigenheid en identiteit van dorpskernen steeds groter. De burger verliest voeling met de identiteit en eigenheid van de dorpsgemeenschap waarmee men zich verbindt en onderscheidt van andere plaatsen. Toch bewijzen tal van voorbeelden hoe historische authenticiteit verenigd kan worden met hedendaagse wensen, noden en comfort.

Duurzaamheid

Het potentieel voor **opwekking, opslag en distributie van energie** is groot en wordt volop verder onderzocht. Duidelijk is alvast dat er in Rivierenland grondige infrastructuurstudies vereist zijn die specifieke expertise en schaarse tijd vragen.

Het potentieel van klimaatwinst in de **tertiaire sector** is enorm groot. Zonder incentives om bedrijfsleiders ertoe aan te zetten om te investeren in duurzame energievoorziening, blijft dit potentieel onaangeroerd en doet het afbreuk aan de inspanningen van particulieren en lokale besturen.

Doorbraakprojecten

Wonen

1. **Stimuleer en faciliteer projecten die inzetten op samen renoveren**, gebruik makend van alternatieve financieringen zoals renteloze leningen die pas op het moment van verkoop van de woning moeten worden terugbetaald. Lokale besturen nemen het voortouw door zelf alternatieve financieringsmodellen toe te passen. Zo kan de gemeente bij het realiseren van eigen ontwikkelingen ervoor opteren om zelf eigenaar te blijven van de grond om zo de woning meer betaalbaar te kunnen aanbieden.
2. **Verbeter de woonkwaliteit van het woningpatrimonium door de invoering van een verplicht conformiteitsattest**. Zo'n verplichting kan gericht worden ingevoerd, bijvoorbeeld

voor een bepaald deel van de (huur)woning, woningen in een bepaalde wijk of kern, woningen met bouwjaar voor 1970, ... Dit zorgt voor een systematische verbetering van de woningkwaliteit in de gemeente.

Erfgoed

1. **Zet in op herbestemmingen en creëer kansen voor het bestaande (en geregeld leegstaande) gebouwd patrimonium.** Dit is van toepassing voor gebouwen met (lokale) erfgoedwaarde maar geldt eigenlijk voor het gehele patrimonium. Streef naar slim gebruik van schaarse ruimte en geef vanuit evoluerende collectieve noden nieuw leven aan kerken, gemeentehuizen van gefusioneerde besturen, fabriekshallen en ander bouwkundig erfgoed.

Duurzaamheid

1. **Breng het regionale energielandschap in kaart.** Daarin worden potentiële energiebronnen gekoppeld aan de markt van mogelijke afnemers en het aanbod van infrastructuur. Maak gebruik van een **energiehub of regionale energiemakelaar**. Die kent de provinciale en Vlaamse beleidscontext en stelt beleidsdomeinoverschrijdende kennis en ervaring ter beschikking. Informatie rond warmtenetten, riothermie, windenergie wordt gebundeld en vertaald naar een lokale context.
2. **Speel in op de vraag naar warmtenetten:** Om collectief geproduceerde warmte tot bij de eindgebruiker te brengen moeten geschikte locaties geïdentificeerd worden op basis van behoefte, beschikbaarheid van warmtebronnen en (potentiële) infrastructuur. Vanuit bedrijven komt de vraag naar warmtenetten. Restwarmte van productieprocessen in de industrie zou kunnen gedistribueerd worden naar nabijgelegen particuliere of industriële afnemers. Warmte kan eveneens opgewekt worden door verschillende systemen van geothermie of een kleine warmtekrachtkoppeling (WKK) op biomassa.
3. **Stimuleer nog meer het gebruik van hernieuwbare energie:** Omwille van economische en ecologische redenen moet de productie van elektriciteit via PV-panelen drastisch omhoog. Hoge PV-capaciteit heeft voordelen voor zowel individuele huishoudens als grootschalige energiegebruikers, zoals bedrijven en industrieën maar ook openbare instanties. Het vinden van geschikte locaties voor zonnepanelen en windmolens is een complexe taak, behoud van open ruimte en beeldkwaliteit van landschap, regelgeving inzake omgevingsvergunningen maar ook de buurtweerstand (NIMBY) zijn lastige drempels.
4. **Zet in op een collectieve wijkrenovatiestrategie:** Deze brengt energie-efficiëntie en duurzaamheid van gebouwen op schaal, rekening houdende met o.m. de diversiteit in gebouwtypes en eigendomsstructuren. Lokale besturen ervaren de coördinatie van grootschalige renovaties als complex en tijdrovend. De middelen om deze projecten aan te pakken ontbreken wanneer met een veelheid aan tegengestelde belangen moet worden gewerkt.
5. **Neem een energiemakelaar voor bedrijven aan:** Via coaching is het mogelijk om de renovatiebereidheid van kmo's te vertalen naar een stappenplan rond heel concrete maatregelen, rekening houdend met de bedrijfsbelangen en financiële middelen van de kmo's. Renovatiebegeleiders ontzorgen en passen hun ervaring en expertise toe op verschillende plaatsen in de regio.

9. Maak van Rivierenland een klimaatrobuuste regio

Context en uitdagingen

De noodzakelijke klimaattransitie is gelinkt met o.m. duurzame economie, omgeving, energie, mobiliteit, patrimonium en het warmtevraagstuk (warmtenetten via rivieren, riothermie...) Hoe maken we onze regio meer weerbaar tegen klimaatverandering zoals verhitting en overvloedige regen? Het verlagen van CO₂- uitstoot en energiegebruik zijn belangrijke pijlers van de transitie om te komen tot energiezuinig en duurzaam wonen en werken.

Meer en beter renoveren

We moeten meer en beter renoveren! Collectieve wijkrenovaties kunnen niet langer worden uitgesteld. Hoe kunnen we energie en warmte efficiënter gebruiken. Er is veel potentieel om te ontharden met oog voor levensnoodzakelijke biodiversiteit. Laten we afval omzetten in kansen in een logica van circulaire economie waarmee we onze regio tot een bakermat van groene groei maken.

Bewustwording en Participatie

Het streven naar een klimaatrobuuste regio begint bij bewustwording en actieve betrokkenheid. Ondersteuning voor een *modal shift*, het bevorderen van participatie, en het betrekken van lokale partners zijn cruciale stappen. Het ontwikkelen van een duurzame mindset binnen diensten, besturen en studie bureaus vormt eveneens een belangrijk fundament.

Klimaatverandering - Mitigatie én Adaptatie

In de context van klimaatverandering is het essentieel om zowel te werken aan mitigatie als adaptatie. Zowel publieke, civiele als de private sector spelen een sleutelrol, waarbij duurzaamheid geïntegreerd moet worden. De interactie tussen de lokale gemeenschap en industrie, denk aan Pfizer dat een warmtenet ambieert, illustreert de complexiteit van deze uitdagingen. De ontwikkeling van groen-blauwe netwerken en klimaatrobuust bouwen vormen verdere pijlers, naast onthardingsinitiatieven en hemelwaterplannen.

Energietransitie

Een van de centrale uitdagingen ligt in de energietransitie. Het kiezen voor een duurzame toekomst impliceert het verminderen van zowel CO₂-uitstoot als energiebehoefte. Kritische evaluatie van regionale energieplannen, zoals het LEKP, vormt een belangrijke overweging.

Groen-blauwe Netwerken

Het creëren van groen-blauwe netwerken, zoals het initiatief ORIOM van het Regionaal Landschap Rivierenland en het natuurpark Rivierenland, vereisen bovenlokale middelen en een brede doelstelling om een netwerk te ontwikkelen dat verder reikt dan lokale niveaus.

Inzetten op ontharding

Het aanpakken van ontharding met aandacht voor biodiversiteit is een cruciale uitdaging. Hierbij moet gekeken worden naar nieuwe onthardingsmogelijkheden in binnengebieden, gebiedsoverschrijdende wegen en grachten. Regionaal overleg, handhaving, en structurele subsidies vormen noodzakelijke elementen om deze uitdaging aan te gaan.

Warmtevraagstuk

Een specifiek vraagstuk betreft de warmtevoorziening, waarbij onderzoek naar warmtenetten via rivieren en riothermie plaatsvindt. De complexiteit van warmte en elektriciteit als energiebronnen benadrukt de noodzaak van een integraal regionaal onderzoek en beheer.

Hemelwaterplan

Het implementeren van hemelwaterplannen, hoewel door sommige gemeenten opgemaakt, kan nog als te duur worden ervaren. Er is behoefte aan een doeltreffend ontwerp voor buffering op straatniveau.

Bewustwording van alle stakeholders

Bewustwording onder zowel burgers als beleidsmakers is een voortdurende uitdaging. Het informeren over klimaat, gecombineerd met een regionale informatiecampagne, is van groot belang. Het bewerkstelligen van zowel de wil als de mogelijkheid tot verandering, inclusief financiële ondersteuning, is een cruciale overweging.

Participatie en het betrekken van stakeholders

Om tot gedragen strategieën te komen is participatie en co-creatie op regionaal niveau een meer haalbare kaart op regionaal niveau dan op schaal van de gemeente of de provincie. Steeds vaker wordt de noodzaak benadrukt om de omgeving te betrekken bij diverse activiteiten, zoals onderhoud van straten, verkavelingen en projectontwikkeling. De rol van de lokale gemeenschap ten opzichte van de industrie, bijvoorbeeld in de context van duurzaamheidsvereisten zoals die van het bedrijf Pfizer, illustreert de noodzaak van samenwerking tussen verschillende belanghebbenden.

Om lokale partners te betrekken, zoals tuinrangers of burgercollectieven, net als andere op het grondgebied actieve stakeholders om bijvoorbeeld te komen tot meer groenvoorziening in urbane zones, worden krachten best gebundeld op een gecoördineerde wijze.

Een duurzame mindset moet constant worden gestimuleerd, met een continue klimaattoets en kennisdeling tussen besturen onderling, burgers en externe experts. Het concreet maken van Vlaams beleid, het vermijden van loutere expertdiscussies en het gebruiken van Vlaamse ondersteuningsmaatregelen naar regionale contexten blijven cruciale succesfactoren.

Lichtpollutie en openbare verlichting

Specifieke aandacht moet blijven uitgaan naar lichtpollutie en het efficiënt gebruik van openbare verlichting als integraal onderdeel van een duurzame aanpak.

Water meer ruimte geven

Het bredere perspectief van het geven van meer ruimte aan water helpt de regio veerkrachtiger worden tegen de effecten van klimaatverandering, en tegelijkertijd de levenskwaliteit en duurzaamheid te verbeteren. Groene wateropvangsystemen, waterdoorlatende bestrating en open waterpartijen kunnen bijdragen aan effectief overstromingsbeheer bij excessieve regenval. Water heeft ook een gunstig effect op het hitte-eilandeffect en geeft ruimte aan bedreigde fauna en flora. Waterpartijen en groene zones dragen bij aan een aantrekkelijke leefomgeving, wat op zijn beurt de waarde van onroerend goed kan verhogen.

Link met economie, duurzame consumptie en circulaire Economie

De connectie tussen klimaatmaatregelen en economische factoren, zoals korte ketens, e-commerce en de bereikbaarheid van kernen, is een integraal onderdeel van een duurzaam beleid. Duurzame consumptie en de overgang naar een circulaire economie spelen hierbij een cruciale rol, waarbij het bekijken van bredere regio's en het nemen van bindende beslissingen op hogere niveaus een obstakel vormt dat politieke aandacht vereist. De bewustwording van burgers is hierbij van wezenlijk belang.

Doorbraakprojecten

1. **Werk vanuit een regionaal beleidskader uit voor klimaatrobuuste wijken** met gemeenschappelijke ambities op vlak van collectieve renovaties, hemelwaterplanning, ontharding, energie, warmte en regionale circulaire economie van afvalstromen. Ondersteun initiatieven die aan de tenuitvoerlegging van dat kader bijdragen.
2. **Investeer in een regionale energiemanager** want kennis en coördinatie zijn in de uitvoeringsfase essentieel om tot efficiëntere en goedkopere gezamenlijke aanbestedingen te komen.

3. **Werk een regionale informatiecampagne uit** want elke bijdrage aan uitstootvermindering telt, hoe klein ook. Laten we samen informatie delen over de impact van klimaatverandering in onze regio en maatregelen die (moeten) worden genomen.
4. **Ondersteun ontharding** en een regionale aanpak van het energievraagstuk voor warmte en elektriciteit, ook op wijkniveau.

10. Streef naar geïntegreerd sociaal beleid

Context en uitdagingen

Het besef dat streekontwikkeling ook een belangrijke sociale en welzijnsdimensie heeft is de laatste jaren verder gegroeid. Met het decreet lokaal sociaal beleid (07/12/2018) vraagt Vlaanderen de lokale besturen om de leiding te nemen in de totstandkoming van sterk sociaal beleid. Om dat te kunnen doen moet de overheid haar rol als aanbieder van zorg vrijwaren. Dit betekent dat lokale besturen zowel inhoudelijk als financieel een belangrijk aandeel in de zorg- en welzijnsvoorzieningen moeten hebben. De vraag naar optimale invulling van de regisseursrol komt samen met de vraag hoe het publieke aanbod van toegankelijke en hulp- en dienstverlening verder kan uitgewerkt worden.

Hoge werkdruk en administratieve verplichtingen: OCMW's staan in de frontlinie. Hoewel ze verplicht zijn om hulpverlening te bieden aan ieder die zich aanmeldt, beschikken ze over onvoldoende middelen om die verwachtingen waar te maken. Terwijl de complexiteit van dossiers toeneemt, daalt de tijd die maatschappelijk werkers per cliënt kunnen besteden. De strijd met *personeelstekorten* loopt moeizaam, o.m. door lange en strenge procedures voor rekrutering en indiensttreding. Ook lijkt de keuze om voor een lokaal bestuur te gaan werken steeds minder evident voor nieuwe alumni.

De administratieve druk verhindert dat maatschappelijk werkers zich voldoende kunnen inzetten op hun *kerntaak*, het realiseren van sociale grondrechten en het helpen verminderen van de zorgafhankelijkheid van kwetsbare groepen. Dit is een aanslepende problematiek waar lokale besturen moeilijk een antwoord op vinden en die het sluitstuk van de sociale zekerheid in gevaar brengt. De zoektocht naar extra middelen om dit te vermijden is lang en moeizaam.

Toenemende complexiteit van dossiers: Meer nog dan de stijging van het aantal hulpvragen is de toenemende complexiteit van dossiers een duidelijk zichtbare trend. Huisvestingsproblematiek in combinatie met gezondheid- en samenlevingsproblemen met psychische kwetsbaarheid, ook in woon-zorgcentra vergt een grote *veelzijdigheid van maatschappelijk werkers*.

Verminderde nabijheid van diensten: Diensten en hulporganisaties bouwen hun lokale kantoren af en beperken de fysieke contactmomenten. Men kan er enkel terecht na afspraak via moeilijke telefonische keuzemenu's en lange wachttijden. De *digitale kloof* vergroot omdat afspraken online moeten worden gemaakt (zie ook aanbeveling 4). De ambitie om meer proactief of outreachend te werken wordt nauwelijks gerealiseerd.

Door de verderzetting van de nieuwe manier van werken sinds de COVID-19 pandemie werden partners van OCMW's en Sociale Huizen *moeilijker bereikbaar*. Vakbonden en mutualiteiten werken nog steeds met een minimumdienstverlening. Mensen die daar niet of moeilijk terecht kunnen, doen het aantal hulpvragen bij OCMW sterk stijgen. Als gevolg wordt ook de agenda van het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst (BCSD) overbeladen waardoor sommige dossiers te lang aanslepen.

Nood aan interne efficiëntiewinst: Het management kampt vaak met inefficiëntie in de interne samenwerking van OCMW's en Sociale huizen. Verschillende OCMW-diensten werken bijvoorbeeld aan dezelfde dossiers omdat ze, onterecht, denken dat dit verwacht wordt door de POD Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid. Een betere samenwerking en *afstemming tussen de verschillende OCMW-diensten* kan de verhoogde werkdruk minderen.

Overbevraging bemoeilijkt de toegankelijkheid van sociale dienstverlening. De toenemende vraag naar sociale bijstand spoort niet met de druk op de middelen die nodig zijn om voldoende dienstverlening te voorzien. Toch ligt zowel binnen de overheidsorganisaties als tussen het bredere veld van actoren een deel van het antwoord in efficiëntiewinst.

Het *decreet lokaal sociaal beleid* beoogt lokale besturen te ondersteunen in het vormgeven van hun regierol door instrumenten aan te reiken bij het voeren van een lokaal sociaal beleid.

De regierol van lokale besturen krijgt vorm wanneer er met behulp van een duidelijk regionaal samenwerkingskader krachten worden gebundeld, rollen en taken over de actoren worden verdeeld en middelen worden gepoold.

Belangrijk daarbij is de rol van zorgraden, zij hebben als hoofddoel het verbeteren van de zorgcoördinatie, het bevorderen van samenwerking en innovatie, en het aanpakken van de gezondheids- en welzijnsbehoeften van de lokale bevolking.

De verwachtingen vanuit Vlaanderen naar de invulling van de rol van de zorgraden evolueert. Hun doelstellingen moeten geënt worden op de beleidslijnen van lokale besturen maar het ontbreekt nog aan afstemming, ook met het landschap van welzijns- en zorgactoren. Wie moet met wie aan tafel? En welke tafels bestaan vandaag? Ook vanuit de regionale Welzijnskoepel worden de eerste initiatieven tot de dialoog met vertegenwoordigers uit zorgraden en sector geïnitieerd.

Vanuit het regionaal beleid kan meer druk gezet worden op vakbonden en mutualiteiten om de nu nog minimale dienstverlening sneller op te drijven naar een opnieuw volledig aanbod dat toegankelijk en bereikbaar is voor alle burgers. De Welzijnskoepel Rivierenland heeft dit al herhaaldelijk opgenomen en soortgelijke acties door het VVSG ondersteund.

Doorbraakprojecten

1. **Maak een sterk regionaal sociaal beleid en versterk en vereenvoudig daartoe de overlegstructuren.** Werk een **regionale ‘toolbox’** uit met daarin verschillende basisinstrumenten om de hulp- en dienstverlening beter af te stemmen, toegankelijker en efficiënter te maken. Maak een regionaal en geactualiseerd overzicht van actoren en initiatieven op om versnippering tegen te gaan en definieer duidelijk rollen en mandaten.
2. **Vrijwaar de rol van de overheid als aanbieder** van toegankelijke zorg- en welzijnsinstellingen. Dit betekent dat lokale besturen zowel inhoudelijk als financieel een belangrijk aandeel in de zorg- en welzijnsvoorzieningen moeten hebben. Zo kunnen zij een regisseursrol opnemen.
3. **Experimenteer met een project van tijdelijke automatische rechtentoekenning** dat geëvalueerd en bijgestuurd wordt. Bespaar zo tijd die verloren gaat aan complexe aanvraagprocedures, administratie en dossieropbouw waardoor ondersteuning sneller opstart en maatschappelijk werkers ruimte hebben om te focussen op hun kerntaken.
4. **Evolueer naar een regionaal gedeeld cliëntensysteem** vanuit onderling vertrouwen. Zo wordt werk gemaakt van informatiedoorstroming en naadloze overdrachten om betrokkenheid en nazorg te faciliteren en wachtlijsten te verkorten.

11. Maak van Rivierenland een inclusieve regio

Context en uitdagingen

Wonen

De *druk op de woningmarkt*: het is lang niet voor iedereen haalbaar om over een goede en betaalbare woning te beschikken in onze centraal gelegen regio. Het realiseren van voldoende betaalbare, kwalitatieve en duurzame woningen blijft onmiskenbaar een enorme uitdaging. Hiervoor is een ruimtelijk beleid noodzakelijk dat inzet op *gezamenlijk renoveren en modulair wonen*, inspelend op de steeds wijzigende behoeften van inwoners (cf. vergrijzing, gezinsverduunning en samengestelde gezinnen).

De evolutie van het aantal huishoudens is bepalend voor de nood aan woningen. Ruim 60% van de huishoudens in onze regio bestaat vandaag uit 2 personen. De prognoses van de gemeentescan lijken die trend voor het merendeel van onze gemeenten tegen 2040 te bevestigen.

Vandaag bestaat de woningmarkt vooral uit eigenaars en huurders die voor een langere periode in een woning wonen. Woningen zijn niet meer aangepast aan de evoluerende noden en dat baart eigenaars zorgen. Kinderen verlaten het huis, met ouder worden vermindert de mobiliteit en raakt men voor bijvoorbeeld onderhoudswerken binnen en buiten de woning meer afhankelijk van externe hulp.

Om geschikte huisvesting toegankelijker en betaalbaar te maken is er *nood aan kleinere, goedkopere woningen* die geschikt zijn voor ouderen, alleenstaanden en kleine gezinnen. Grote villa's raken moeilijk verkocht en oude woningen zijn vaak te groot en voldoen niet meer aan de hedendaagse energieprestatienormen. Bewoners verhuizen graag binnen hun dorp of gemeente naar bijvoorbeeld een kleinere woning. Toch laten mensen die op zoek zijn naar een aangepaste woonst zich niet langer beperken door gemeentegrenzen. Bij hun zoektocht naar de ideale woning primeren hun noden, wensen en middelen.

Om al te grote verschuivingen van de ene gemeente naar de andere op te vangen lijkt het werken aan een *regionale aanpak van aangepaste woonoplossingen* het meest aangewezen. Daarbij kunnen flankerende voorzieningen als bijvoorbeeld bereikbaarheid, mobiliteit of zorgaanbod in rekening worden gebracht.

Zo'n logica draagt ook bij aan de bouwshift: samen inzetten op woonmobiliteit is bijdragen aan de circulaire logica en het vrijwaren van open ruimte.

Nieuwe woonmaatschappijen: Door het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 werden sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren in 2023 samengevoegd tot zogeheten woonmaatschappijen, met nog hoogstens één speler per gemeente.

De uitdagingen van de woonmaatschappijen zijn o.m. het implementeren van eengemaakt toewijzingsstelsel voor sociale huurders ende aanpassing van het bindend sociaal objectief (BSO) voor sociale woningbouw.

Gelet op hun kernopdracht om kwaliteitsvolle huisvesting te bieden moet de woonmaatschappij het aanbod aanpassen aan de **evoluerende noden**. Het nieuwe eengemaakte toewijzingssysteem gaat uit van een langdurige woonbinding. Dit biedt een kans om het toewijzingsbeleid meer op maat van diverse kwetsbare doelgroepen te enten, zoals bijvoorbeeld daklozen, personen met een geestelijk gezondheidsprobleem, jongeren die begeleid zelfstandig gaan wonen, ...²

Tegelijkertijd moet het voor private verhuurders interessanter worden om hun woning *sociaal* te laten *verhuren* via een woonmaatschappij. Vlaanderen telt een 40-tal erkende woonmaatschappijen die

---

² Bron: <<https://www.vvsg.be/nieuws/nieuw-toewijsbeleid-voor-sociale-huurwoningen>>

samen in totaal zo'n 13.000 woningen verhuren. Private verhuurders moeten voldoen aan steeds meer minimale woningkwaliteitsnormen m.b.t. veiligheid, gezondheid en comfort van huurders.

De opgelegde voorwaarden kunnen eigenaars en vastgoedinvesteerders onvoldoende overtuigen hun woning te verhuren via een woonmaatschappij. De verplichte minimum-aansluitduur, stilzwijgende verlenging van het contract en het gebrek aan inspraak bij het selecteren van huurders in combinatie met de renovatiekosten, maken de drempel voor eigenaars te hoog. Het aanbod van beschikbare sociale woningen voldoet mede hierdoor niet aan de (torenhoge) vraag.

Duurzaamheid

Voor een klimaatbestendige samenleving moet iedereen dezelfde duurzame toekomst tegemoet gaan. De gevolgen van klimaatverandering hebben reële en dwingende impact op onze samenleving, in het bijzonder op kwetsbare groepen. Onbetaalbare energietransitie of duurzaam voedsel vergroten de kloof tussen arm en rijk.

Woonbeleid kan een krachtig instrument zijn om de *klimaatverandering* aan te pakken door de manier waarop woningen worden gebouwd, gebruikt en onderhouden te beïnvloeden. Door vanuit een regionale visie op woonbeleid duurzaam wonen en bouwen te bevorderen, energie-efficiëntie te stimuleren en aanpassingen aan klimaatverandering te ondersteunen (adaptatie), wordt de uitstoot van broeikasgassen significant verminderd en de leefbaarheid van steden en gemeenten verbeterd.

Werk en tewerkstelling

De strijd tegen de krapte op arbeidsmarkt en activering is één van de belangrijkste Vlaamse beleidsprioriteiten. De Vlaamse Regering streeft naar een werkzaamheidsgraad van 80% en dat is allesbehalve makkelijk.

Kwetsbare groepen ervaren een "werkzaamheidsval". Voor uitkeringsgerechtigden lijkt werken niet de moeite waard vanwege ontoereikende lonen, kosten voor mobiliteit en kinderopvang, maar ook obstakels zoals diplomahomologatie en taalvereisten. Nochtans is genoegzaam geweten dat werken veel meer betekent dan het hebben van een inkomen uit arbeid. Werken structureert de dag, biedt een sociale context en draagt bij aan het versterken van zelfvertrouwen.

Het versnipperde landschap van tewerkstellingsinitiatieven en een overwegend projectgerichte aanpak leiden tot gebrek aan duurzaamheid. Na tijdelijke werkervaringstrajecten zijn mensen vaak nog niet klaar voor de reguliere arbeidsmarkt. Samenwerking met VDAB wordt verbeterd, maar er is blijvend behoefte aan meer maatwerk en intensieve nazorg voor soepele doorstroom naar duurzame tewerkstelling.

Sociaal beleid

Toenemende instroom: Conflicten, extreme armoede en politieke beweegredenen doen de toestroom van vluchtelingen naar de EU toenemen. In België deden in 2022 in totaal 36.871 personen een verzoek tot internationale bescherming, 42% méér dan in 2021. Dit cijfer houdt geen rekening met de 63.356 oorlogsvluchtelingen uit Oekraïne die in 2022 in België een statuut van tijdelijke bescherming hebben aangevraagd.

De komst van Oekraïense oorlogsvluchtelingen heeft geleid tot uitdagingen in de opvang en huisvesting, verergerd door minder strenge verblijfsvoorwaarden. Grotere steden en gemeenten worden geconfronteerd met langere wachtlijsten voor asielaanvragen en sociale huisvesting. Het toegenomen aanbod van hulpverlening en werkgelegenheid trekt mensen aan, wat druk uitoefent op voorzieningen en dienstverlening in stedelijke centra. Regionale samenwerking en het delen van opvangvoorzieningen zijn cruciaal om de belasting van zowel kleine als grote gemeenten te verlichten.

Van tijdelijk verblijf naar inburgering: Vluchtelingen die na een crisis niet kunnen of wensen terug te keren worden ondersteund in hun integratieproces. Het verplichte inburgeringstraject kan op regionale schaal gecoördineerd worden.

Onderwijs en kinderopvang

Door de toenemende instroom vergroot de vraag voor het onthaalaanbod van anderstaligen in het onderwijs, zowel in de basisschool als de secundaire scholen.

Momenteel wordt het merendeel van het aanbod verzorgd door de grote steden in de buurt, zoals Mechelen en Lier. Bovendien is er een grotere toestroom van nieuwe leerlingen vanuit de meer landelijke gemeenten. Deze stedelijke scholen hebben de *maximale draagkracht van hun capaciteit bereikt*.

Naast de grotere toestroom is er na OKAN (Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers) ook een *beperkte doorstroom* naar het reguliere onderwijs. Er zijn wachtlijsten voor de B-stroom (lager onderwijs voor kinderen met aangepaste noden) en het bijzonder secundair onderwijs (BSO) dat zich meer op praktijkgerichte opleiding richt. Hierdoor blijven de OKAN klassen aan hun maximale capaciteit zitten en zijn er weinig mogelijkheden om de nieuwe instroom op te vangen.

Mobiliteit

Er is een noodzaak aan gedeelde kennis, ervaring en data die verduidelijken hoe het beleid de *modal shift* kan realiseren zonder vervoersarmoede te vergroten. Er is bovendien een spanning tussen doelstellingen inzake *modal shift* en de behoeften van een verouderende bevolking die vaak een auto nodig heeft om ergens te kunnen komen. Andere vervoersmiddelen zoals fietsen zijn vaak moeilijk, deelsystemen vergen digitale vaardigheden en bushaltes zijn voor deze doelgroep niet voldoende aangepast om comfortabel in te stappen.

Doorbraakprojecten

Wonen

1. **Maak een regionaal woonbeleidsplan op** om verschuivingen van de ene gemeente naar de andere te anticiperen of op te vangen. Dat plan houdt rekening met de specifieke karakteristieken van de woningmarkt en de door elk lokaal bestuur gewenste situatie. Ingeval de normen voor het bindend sociaal objectief (BSO) voor sociale woningbouw voor de gemeenten vanaf 2025 worden vernieuwd, lijkt het voor de hand liggend om de uitwerking daarvan te enten op de werkingsgebieden van de vier bestaande woonmaatschappijen in Rivierenland.
2. **Bijzondere aandacht moet uitgaan naar de sterk toenemende maatschappelijke vraag naar flexibele woonvormen** vanuit zowel welzijns- als financiële overwegingen. Varianten als co-housing, kangoeroe wonen, hybride wonen en intergenerationele woningen dienen aangemoedigd te worden om in te spelen op veranderende woonbehoeften. Ze noodzaken een goed locatiebeleid zodat nieuwe ontwikkelingen zich situeren waar een goede toegang tot openbaar vervoer, voorzieningen, groene ruimte en werkgelegenheid verzekerd zijn. **Stel een verhuiscoach aan** die op een laagdrempelige manier drempels die een verhuis in de weg staan wegwerkt.
3. Investeer in **toegang tot kwalitatieve en betaalbare sociale huisvesting** door werk te maken van een regionaal eengemaakt toewijzingsstelsel voor sociale huurders. Zet hiervoor een digitaal centraal inschrijvingsregister op.
4. **Experimenteer met alternatieve financieringsmodellen** zoals hybride wonen. Dit komt tegemoet aan de nood aan tussenvormen op de krappe woningmarkt.

Duurzaamheid

1. De transitie naar een duurzamer samenlevingsmodel is volop aan de gang moet sneller. Om dat te doen moeten nog veel méér mensen hierin mee kunnen meestappen. **Stimuleer een inclusief duurzaamheidsbeleid** dat uitgaat van strategieën voor sociale rechtvaardigheid, gendergelijkheid, economische inclusie en culturele diversiteit. Door inclusie en duurzaamheid met elkaar te verbinden, vergroot de veerkracht van iedereen. Dit vereist dialoog en samenwerking van de gemeenschap als geheel: burgers, overheid, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld.
2. **Het ondersteunen van kleinschalige lokale initiatieven vergroot de kans op succesvolle transitie.** Zo zijn groepsaankopen en zgn. 'tuinrangers' een laagdrempelige manier om ook moeilijker te activeren burgers en eigenaars te overtuigen via ontzorging en goede prijzen om bij te dragen aan de energietransitie.

Mobiliteit

1. **Geef uitvoering aan het regionaal beleidsplan van de Vervoerregio** en de samenwerking Bereikbare Regio. Dat voorziet o.m. in regionale acties rond gedragsverandering, specifiek voor de doelgroep van mensen in vervoersarmoede. Die acties omvatten o.m. het informeren en begeleiden van mensen in vervoersarmoede, het opzetten van acties om doelgroepen wegwijs te maken in diensten, tarieven en abonnementen, samenwerking bevorderen zodat samen met andere beleidsdomeinen opleidingen en buddy-systemen opgezet worden (bv. digitale mobiliteitsvaardigheden voor openbaar vervoer en deelmobiliteit, fietsschool, autorijlessen, testfietsen en proefabonnementen), het opzetten van een mobiliteitscoördinatiecentrum voor de hele vervoerregio en voorzien in mobiliteitscoaches voor de regio, specifiek voor residentiële doelgroepen en het promoten van Autodelen van het opzetten van een infomoment, een communicatietraject tot het bouwen aan een community.
2. **Richt op lokaal niveau een laagdrempelig aanspreekpunt op**, idealiter gekoppeld aan de werking rond wonen en energie van Stekr of maximaal geïntegreerd in een andere lokale werking. Ook het voorzien in een laagdrempelig aanbod sollicitatiefietsen en het regionaal coördineren van fietsscholen en fietsbibs loont voor elk bestuur.

Sociaal beleid

1. **Voorzie meer permanente infrastructuur voor tijdelijke opvang van vluchtelingen en faciliteer een regionaal gecoördineerde vluchtelingenopvang** waarin schaarse krachten worden gebundeld, infrastructuur, middelen en expertise worden gedeeld. Zo kan bijvoorbeeld de vierde pijler van het inburgeringstraject 'Participatie- en netwerktraject' bovenlokaal opgenomen worden en over de regio heen geïmplementeerd worden. Ook regionale coördinatie van onderwijs en taalonderricht biedt kinderen en jongeren meer kansen.
2. **Zorg voor buurtgerichte dienstverlening door buurtregisseurs.** Medische huizen, regionale gezondheidssystemen hebben lokale antenepunten die dezelfde aanpak in elke buurt hanteren en ook expertise delen.

Onderwijs en kinderopvang

1. **Ga voor een gerichte aanpak voor ongekwalificeerde schoolverlaters:** Promotie van het aanbod van duaal leren en werkplaatsleren in functie van betere toegankelijkheid van duaal leren, ook voor minder sterke leerlingprofielen. Lokale besturen nemen het voortouw door zelf stageplaatsen of werkplekken aan te bieden. Gemeenten kunnen lokale bedrijven en tertiaire sector stimuleren om te investeren in jongeren die zich geen plaats weten in het voltijds onderwijs. Hen opleiden en arbeidsklaar maken is een inspanning die op termijn kostenbesparend is.

2. **Zet in op talentontwikkeling en communicatie** tussen lager onderwijs en secundair onderwijs om gerichtere studiekeuzes te kunnen maken. Deze studiekeuzebegeleiding en ondersteunen van ouders in hun huiswerkbegeleiding kan ook verder uitgebreid worden naar anderstaligen die zich willen vestigen in België.
3. Het is belangrijk om uitdaging rond de **problematiek van OKAN gemeenteoverschrijdend aan te pakken**. Zeker wat administratie en hulp voor scholen betreft. Bovendien moeten de mogelijkheden bekeken worden om expertise uit te wisselen en dit te bekijken op een overschrijdende manier.

Werk en tewerkstelling

1. Zorg voor een regionale afstemming van de samenwerkingsovereenkomsten en bijhorende specifieke acties die door VDAB met individuele lokale besturen worden gesloten.
2. Verhoog de betrokkenheid van bedrijven en geef meer zichtbaarheid aan lokale tewerkstellingsinitiatieven en goede praktijken die in samenwerking met allerlei actoren totstandkomen.
3. Stem beleidsvisies over de activering van leefloongerechtigden regionaal zodat lokale besturen de krapte op de arbeidsmarkt kunnen helpen aanpakken.

12. Maak van Rivierenland een kind- en jeugdvriendelijke regio

Context en uitdagingen

Psychische kwetsbaarheid

De afgelopen jaren, zeker met de impact van de Corona-pandemie, is duidelijk geworden dat het mentale welzijn van jongeren fragiel is. Ook in Rivierenland worden beleidsmakers geconfronteerd met een stijgend aantal kinderen en jongeren zonder *emotioneel gezond thuisklimaat*. Alle jongeren zijn kwetsbaar, niet alleen kinderen en jongeren uit kwetsbare gezinnen.

Het ontbreekt nog te zeer aan gepaste opvolging en begeleiding van kinderen tussen 0 tot 18 jaar, terwijl die periode voor zowat alle daaropvolgende actieve levensdomeinen cruciaal is. Het monitoren van welzijn en mentale gezondheid gebeurt voor een groot deel via het kinderopvang- en schooltraject. Jongeren, en met uitbreiding hun gezinnen, vinden tijdens hun schooltraject sneller de weg naar initiatieven rond bredere noden in de welzijnssector.

Het is belangrijk om kinderen en jongeren te *betrekken in alle verschillende initiatieven* om te horen waar zij nood aan hebben. Er wordt nog te veel sociaal beleid gemaakt vanuit het standpunt van volwassenen, niet het perspectief van kinderen en jongeren. Dat zijn op hun beurt groepen met veel differentiatie en verscheidenheid.

In het algemeen hebben jongeren nood aan veilige plaatsen waar ze terecht kunnen en zichzelf kunnen zijn, zogenaamde 'zijnsplekken'. Hoewel die lokaal worden ingericht kan Rivierenland als pioniersregio ernaar streven om elke jongere in de regio te bereiken door samen te bekijken waar dergelijke plekken aan moeten voldoen, hoe deze ingericht en gemonitord kunnen worden, en welke locaties hiervoor best geschikt zijn.

Om een jeugdbewuste werking uit te bouwen, een belevingsaanbod op hun maat te genereren, en jongeren een duurzame plek te kunnen bieden, is het van belang deze aanbeveling als koepeldoelstelling te benaderen, en indachtig te houden wanneer aanverwante uitdagingen binnen het domein van vrijetijd worden aangesneden. Als de jongere een favoriet plekje gevonden heeft dan moet daar de informatie over alles wat hen aanbelangt worden aangeboden.

Kinderopvang

Er is een *maandenlange wachtlijst* voor geschikte kinderopvang in de eigen buurt. Dit heeft gevolgen voor alle gezinnen met jonge kinderen of die in verwachting zijn. Als je geen plaats vindt in je buurt ben je afhankelijk van je eigen netwerk om kinderen op te vangen tijdens de werkuren, denk hierbij aan vrienden of familieleden. Ontbreekt een dergelijk netwerk of is het beperkt beschikbaar, dan rest jonge ouders geen andere keuze dan zelf deze periode te overbruggen.

Het standaardaanbod van een *opvangcontinuïteit* is 11u per dag. Dat is niet aangepast aan de arbeidsregimes van heel wat economische spelers in de regio. Heel wat jonge ouders werken in een ploegensysteem waar ze vaak wekelijks of dagelijks in wisselende shiften moeten presteren. Zonder opvang zijn ze genoodzaakt hun arbeids- of opleidingsactiviteiten te staken.

De oplossing ligt niet alleen in meer uitgebreide beschikbaarheid van kinderopvang maar ook in *flexibelere werkregimes* en grotere arbeidsmobiliteit. Werkgevers kunnen ook tegemoetkomen door meer flexibele ploegensystemen, deeltijdse roosters, opvanginitiatieven in het bedrijf, of oplossingen te helpen brengen voor betere bereikbaarheid van de werksite met aangepast openbaar vervoer.

Het *gebrek aan betaalbare kinderopvang* in de buurt houdt ouders thuis om zelf hun jonge kinderen op te vangen. Er zijn grote prijsverschillen in de regio. Is er geen inkomensafhankelijke kinderopvang in je buurt dan betaal je de standaard dagprijs. Die is voor veel gezinnen niet haalbaar. Betaalbare alternatieven in andere gemeenten zijn dan weer moeilijker bereikbaar.

Steeds meer gezinnen hebben nood aan ondersteuning en begeleiding bij het vinden van betaalbare opvanginitiatieven. *Inschrijvingen verlopen steeds meer digitaal*. Sommige gezinnen vallen hierdoor uit de boot omdat de digitale kloof te groot is.

Er is een *personeelstekort* in zowat alle opvanginitiatieven. Openstaande jobs ingevuld krijgen is moeilijk door een combinatie van verschillende factoren. De *capaciteitsratio is te hoog*: vandaag staat een begeleider in voor gemiddeld 9 kinderen. Hierdoor verschuift het zwaartepunt naar het voeden en verzorgen van kinderen en valt het pedagogische aspect weg met vb. specifieke aandacht voor meertaligheid.

Een begeleider in de voor- en naschoolse opvang heeft *lange werkdagen* of moet zich kunnen organiseren op een *zeer flexibel werkschema*. Dit wordt niet gecompenseerd door een aantrekkelijk loon. Hierdoor zijn begeleiders vaak genoodzaakt hun inkomen met (flexi)jobs aan te vullen. De combinatie met gezins- en opvoedingstaken thuis wordt door velen als erg belastend ervaren.

Er is weinig ruimte voor *vorming en ondersteuning van personeel*. Ouders zelf hebben ook *heel hoge eisen* inzake ondersteuning, continue bereikbaarheid en pedagogische vorming van hun kind. Dit zorgt voor een enorme druk bij het personeel met veel uitval tot gevolg. Deze vicieuze cirkel draait zowel in kinderdagverblijven als bij onthaalouders, waardoor het capaciteitsprobleem stand houdt. *Negatieve publiciteit in de media en verhoging en verstrenging van controles* zorgen voor een gevoel van machteloosheid en terughoudendheid om in het werkveld te stappen.

Doorbraakprojecten

1. **Bouw samen een kind- en jeugd vriendelijke regio uit.** In aanvulling op het behalen van het label 'kindvriendelijke steden en gemeenten', biedt dit een opportuniteit om dezelfde tendensen gestipuleerd in het decreet voor geïntegreerde buitenschoolse opvang en activiteiten (BOA), door te trekken naar de moeilijk bereikbare doelgroep tieners.
2. **Focus vanuit een regionaal geïntegreerde ketenaanpak** voor kinderen van 0-18 jaar enerzijds op kinderen (0-12 jaar) en anderzijds **op jongeren (12-18 jaar)**. Breid het lokaal overleg kinderopvang uit naar een regionale dimensie en leg beleidsmatig de brug tussen kinderopvang en onderwijs. Organiseer ism het Huis van het Kind een **regionaal kinderparlement** van waaruit het gemeentelijk beleid gevoed wordt. Neem deze onderscheiden doelgroepen als toetssteen voor beslist en nieuw beleid.
3. **Zet de crisis in de kinderopvang hoger op de politieke agenda vanuit verschillende beleidsdomeinen.** Dit vergroot leeransen van jonge kinderen én van hun ouders, en is dus een basis voor welzijn en economische groei. Regionale afstemming biedt nieuwe kansen om capaciteit te verhogen voor goed bereikbare en kwaliteitsvolle kinderopvang dichtbij thuis of het werk. **Integreer kinderopvang in scholen** en gebruik leegstaande infrastructuur om voorschoolse opvang en kinderopvang betaalbaarder te maken.
4. **Optimaliseer en regionaliseer bestaande structuren:** een **regionaal loket kinderopvang** neemt schotten weg tussen verschillende lokale diensten in gemeenten, zoals de Huizen van het Kind. Naburige gemeenten organiseren samen opvangplaatsen of stellen capaciteit beschikbaar wanneer daar nood aan bestaat. Een regionaal systeem biedt meer garanties op het geïntegreerd werken met andere actoren, warme informatieoverdracht en het beschikken over draaiboeken in nood- of crisissituaties.
5. **Creëer in heel de regio de functie Schepen van Kinderen en Jeugd** met een transversale bevoegdheid vanuit kinderrechten. Het takenpakket omvat kinderopvang, onderwijs, gezin, Huis van het Kind, Sociaal Beleid. De schepenen vinden elkaar in regionaal overleg vanuit de focus op het kind, poolen middelen en bouwen een regionaal multi-actor netwerk uit dat instaat voor implementatie van beleid en structuren op lange termijn.

6. Genereer een aantrekkelijk aanbod voor jongeren. Jongeren wisselen graag af, shoppen en proeven van activiteiten zonder zich onmiddellijk aan een langer engagement te binden. In het bijzonder niet-georganiseerde jeugd is een moeilijk te bereiken en te engageren doelgroep. Hen in beweging krijgen vergt vaak maatwerk. Een samenwerking en **doeltreffende jeugdgerichte communicatiestrategie** over de gemeentegrenzen heen biedt kansen om het aanbod te verruimen en te verrijken.

Co-auteurs

Amy De Roeck	An Romeijn
An Vandoorne	Anja Hermans
Anja Neels	An-Katrien Coenen
Ann Hamers	Ann Olbrechts
Ann Stuyck	Ann Van Looy
Anneleen Meersmans	Annelies Frans
Annelies Hautekeete	Annelies Nijs
Annelies Van Gaver	Annick Cailloux
Ann-Sofie Pauwelyn	Anthony Vanoverschelde
Bart Callaerts	Bart De Smedt
Bart Luyckx	Bert Schepers
Bieke Van.Pottelberge	Björn Caljon
Björn Cloots	Blommaert Dirk
Brenda Deflem	Britt Van den Broeck
Bruno Vansteenwegen	Bruwier Stijn
Carla Verraes	Caroline Staelens
Caroline Van Landeghem	Caroline Wüstefeld
Chloé Goyvaerts	Christa Boel
Christoph Van Slagmolen	Coeckelbergh Veerle
Colle Myriam	Cools Christophe
Costermans Veerle	Cynthia Berardocco
De Maeseneer Guy	De Roock Sylvie
De Schepper Thalia	Decoene, Valerie
Defoor Steven	Diane Wouters
Dimitri Van Baelen	Dirk Blommaert
Dirk Buelens	Dirk Goyvaerts
Dirk Meeus	Elke De Herdt
Ellen Buelens	Ellen Van Dessel
Els Cousin	Els Van Bever
Els Vandeuren	Emiel Crauwels
Erik Laga	Ernie Kasprzak
Erwin Bogaerts	Ethel Van den Wijngaert
Eva Annys	Eva Keirsmakers
Eve Engels	Eve Heremans
Eve Soetewey	Evelien Hoefnagels
Eveline Vande Vyvere	Ewout Vertenten
Felipe Garcia Del Pino	Fien Swiggers
Filip Van der Linden	Frauke Verhaert
Geert Scheipers	Gert Maris
Gert Van Segbroeck	Greet Inniger
Gregory Broothaerts	Griet Van Schoote
Gunter Desmet	Gunther Hilkens
Gunther Melis	Guy De Maeseneer
Hans Vermijlen	Hans Welters
Helsen Steven	Ineke van Rijsbergen
Inge D'Hoogh	Ingrid Scheldeman
Isabelle Clauw	Isabelle Kerremans
Isabelle Siebens	Isabelle Sterckx
Ivan Van Elst	Jan Flour
Jan Nijs	Jan Pluys
Jan Van Bogaert	Jaspaert Lieve
Jelle Verstrepen	Jeroen De Smedt
Jeroen Dillen	Jintse Boeckx

Jo Martens	Joanna.Horemans
Johan Janssens	Joke.dirix
Jolan Van Britsom	Joost Crauwels
Jordi De Vlam	Joris Voets
Kaat Beerts	Kaat Van Dessel
Karen Claes	Karen Geurts
Karen Van de Moortel	Karine Leysen
Kathleen Demeyer	Katia Van Campenhout
Katleen Van Slagmolen	Katrien Van Acker
Katrien Van Deyck	Kelly Nagels
Kim Ceulemans	Klaartje Mariën
Koen Huyberechts	Kris De Koker
Kristin Moens	Kristof Michiels
Kristof Wullems	Kurt Van Hout
Laura Adams	Lauwers Elke
Leen Notaerts	Leen Seynaeve
Lien Tuymans	Liesje Raemdonck
Liliane Vandenbossche	Linsy Raaffels
Linsy Raaffels	Lisa Marie Verbist
Liselotte Sips	Lutgart De Beukeleer
Maarten Horemans	Maarten Versichel
Machteld Joly	Madd Vandenberghe
Mampaey Katja	Mara Piessens
Marc Daman	Marc Moens
Marianne Joosen	Marijke Oda
Marleen Callaert	Marlies Van Kerckhoven
Marthe Vandervorst	Martine Dhollander
Martine Luybaers	Mattijs Verhelst
Michel Jacobs	Miek Van Loock
Mieke Van Cauwenberghe	Mieke Vandepierre
Myriam Colle	Nele Serneels
Nele Van den Eynde	Nele Weuts
Nico Mans	Orane Sermeus
Patrick. Zeeuws	Peggy Badts
Peter Ledegen	Petra Mees
Philip Deconinck	Pieter Czajkowski
Pieter Dresselaers	Pieter Marien
Pieter Van Keymeulen	Raf Bogaerts
Raf Vermeiren	Raoul Paridaens
Rik De Haes	Robert Van Linden
Robert Van Linden	Robin Vergauwen
Ronny Cos	Rudy Rey
Ruelens Arnout	Ruth Vandecan
Salmi Omar	Samuel Helsen
Sandra Maes	Sanne Ribbens
Sara Jacobs	Sarah Verstrepen
Scheipers, Geert	Seppe Jacobs
Serafien Wouters	Seth Woestenborghs
Sharon Servranckx	Sigrid Bosmans
Siska Briffa	Sofie Bouwens
Sofie Van den Ende	Sofie Willemen
Somers Joke	Sophie Aerts
Sophie van Eupen	Stef Pelgrims
Stef Vernimmen	Stephanie Verhoeven
Steven Walckiers	Stien Lesage
Stijn Steeman	Sven Janssens
Thaïs Pflaederer	Thalia Scheppers
Thomas Pluymers	Thomas Verreth
Tim Calluy	Tim Gordts
Tim Op de Beeck	Tine Van Hoof

Tom Frans	Tom Geens
Tom Mannaerts	Tom Smets
Valérie Decoene	Vander Aa Kristof
Vandessel Katrien	Veerle Boschmans
Veerle De Belser	Veerle Poelmans
Veerle Roelants	Veerle Van Bellinghen
Veerle Vandenbegin	Vermeulen Benjamin
Vicky Daems	Viktoria Van Droogenbroeck
Wim Dom	Wim Van Gorp
Wouter De Clercq	Wouter Schelfhout

Redactie: Ann-Sofie Pauwelyn en Anthony Vanoverschelde

Eindredactie: Anthony Vanoverschelde - regiomanager IGEMO